

Különjelentés

A szénorientált régióknak nyújtott uniós támogatás:

kevés figyelmet fordítanak a társadalmi-gazdasági és energetikai átalakulásra

EURÓPAI
SZÁMVEVŐSZÉK

Tartalomjegyzék

	Bekezdés
Összefoglaló	I–VII
Bevezetés	01–21
A szénágazat hanyatlása és ennek az energiaellátásra és a foglalkoztatásra gyakorolt hatása	01–06
A szénbányászat és -égetés kedvezőtlen hatása az egészségre, a környezetre és az éghajlatra	07–10
A szénbányászati ágazatnak nyújtott állami támogatás csökkentése	11–13
Az Unió egyre ambiciózusabb éghajlat-politikai menetrendje	14–16
A szénorientált régiók rendelkezésére álló uniós források	17–21
Az ellenőrzés hatóköre és módszere	22–25
Észrevételek	26–56
A munkaerő-piaci kereslet javította a foglalkoztatási kilátásokat, de az adatok nem elegendőek annak felméréséhez, mennyiben részesültek a szénipari munkavállalók az uniós finanszírozású képzések előnyeiből	26–32
Az elbocsátott szénipari munkavállalók összességében kedvező munkaerő-piaci helyzettel szembesültek	27–29
Az elbocsátott szénipari munkavállalók uniós finanszírozású képzésekben vehettek részt, de részvételi adatok nem állnak rendelkezésre	30–32
A tagállamok a területi kohéziót célzó uniós források felhasználása során nem fektettek elég hangsúlyt a szénorientált régiók átállására	33–48
Az átállási stratégiák többségét a közelmúltban dolgozták ki	34–35
Az ERFA-ból és a Kohéziós Alapból elérhetőek voltak ugyan támogatások, de ezek nem gyakoroltak jelentős hatást az energetikai átalakulásra és a munkahelyekre	36–43
Az Unió a közelmúltban jelentősen növelte a szénorientált régiók átalakulásához nyújtott támogatását	44–48

Bár összességében javult a helyzet, egyes tagállamokban a szén továbbra is jelentős üvegházhatásúgáz-kibocsátási forrást jelent 49–56

A szén égetéséből származó szén-dioxid-kibocsátás csökkent, de a belföldön bányászott szenet néha importtal vagy más fosszilis tüzelőanyagokkal váltották ki 50–52

A tagállamok eddig kevés figyelmet fordítottak a bezárt vagy felhagyott szénbányák metánkibocsátására 53–56

Következtetések és ajánlások 57–63

Melléklet

Az Unió széntermelése és -fogyasztása

Betűszavak és rövidítések

Glosszárium

A Bizottság válaszai

Időrendi áttekintés

Ellenőrző csoport

Összefoglaló

I A szén évtizedek óta az Európai Unió egyik legfontosabb energiaforrása. A széntermelés csökkenése nyomán – főként 2000 előtt – nagymértékben visszaesett az ágazatban foglalkoztatottak száma. Az uniós zöld megállapodás szerint a szén fokozatos kivonása az energiatermelésből elengedhetetlen a 2030-as éghajlat-politikai célok eléréséhez és ahhoz, hogy Európa 2050-re klímasemlegessé váljon.

II Ellenőrzésünk során megvizsgáltuk, hogy az uniós támogatás eredményesen hozzájárult-e a társadalmi-gazdasági és energetikai átalakuláshoz azokban az uniós régiókban, ahol a szénipar hanyatlóban van. Ellenőrzésünk egy hét uniós régióból álló mintára és a 2014–2020-as időszakra irányuló pénzügyi keretből 2021 második feléig e célra kiutalt 12,5 milliárd euró összegű uniós forrásra terjedt ki. Arra számítunk, hogy megállapításaink és ajánlásaink segítik majd a klímasemlegesség irányába való elmozdulás (többek között a szén kivezetése) társadalmi-gazdasági és környezeti hatásainak enyhítését célzó Igazságos Átmenet Alap költséghatékony végrehajtását.

III Megállapítottuk, hogy a szénorientált régióknak nyújtott uniós támogatás nem irányult igazán célzottan a munkahelyteremtésre és az energetikai átalakulásra és nem is gyakorolt jelentős hatást azokra, valamint hogy az általános előrehaladás ellenére a szén továbbra is jelentős üvegházhatásúgáz-kibocsátási forrást jelent egyes tagállamokban.

IV Az ellenőrzésünk hatókörébe tartozó régiók többségében az elbocsátott munkavállalók általában kedvező munkaerőpiaci helyzettel szembesültek. Az elbocsátott szénipari dolgozók számára rendelkezésre álltak az Európai Szociális Alap által támogatott képzések, de a részvétellel kapcsolatos adatokat nem dokumentálták kellőképpen. A közvetlenül az Európai Regionális Fejlesztési Alap keretében végrehajtott beruházások révén ezekben a régiókban létrehozott munkahelyek száma viszonylag alacsony volt, különösen az e régiókban élő munkanélküliek teljes számához képest. Megállapítottuk, hogy a mintánkban szereplő régiók többségében a finanszírozott projektek nem gyakoroltak jelentős hatást az energiamegtakarításra vagy a megújulóenergia-termelési kapacitásra.

V 2018 óta a Bizottság különböző területeken szakértői támogatást kínál a szénorientált régióknak. Az Unió emellett létrehozta a 19,3 milliárd euró költségvetésű Igazságos Átmenet Alapot is, azonban nem mérte fel a finanszírozási igényeket. Megállapítottuk, hogy a tagállamok számára nehézséget jelent a meghatározott időkereten belül rendelkezésre álló források oly módon történő felhasználása, hogy

azok révén ténylegesen megvalósítható legyen az átállás. Mindezek azzal a kockázattal járnak, hogy az átállás társadalmi-gazdasági és környezeti költségeinek enyhítésére szánt forrásokat esetleg elköltik bár, de ténylegesen nem történik meg az átállás. Ez a kockázat Ukrajna 2022-es orosz inváziójával még tovább nőtt.

VI Megállapítottuk, hogy a szén égetéséből származó szén-dioxid-kibocsátás jelentősen csökkent, de a belföldön bányászott szenet néha importtal vagy más fosszilis tüzelőanyagokkal váltották ki. A bezárt és felhagyott bányák metánkibocsátására vonatkozó beszámolás nem volt kellően megbízható. A Bizottság egy 2021 decemberében közzétett javaslattal már törekszik e problémák kezelésére. Az ellenőrzésünk során vizsgált tagállamokban – Németország kivételével – elhanyagolható volt a bezárt és felhagyott bányákból származó metán energetikai célú felhasználása.

VII A következőket javasoljuk a Bizottságnak:

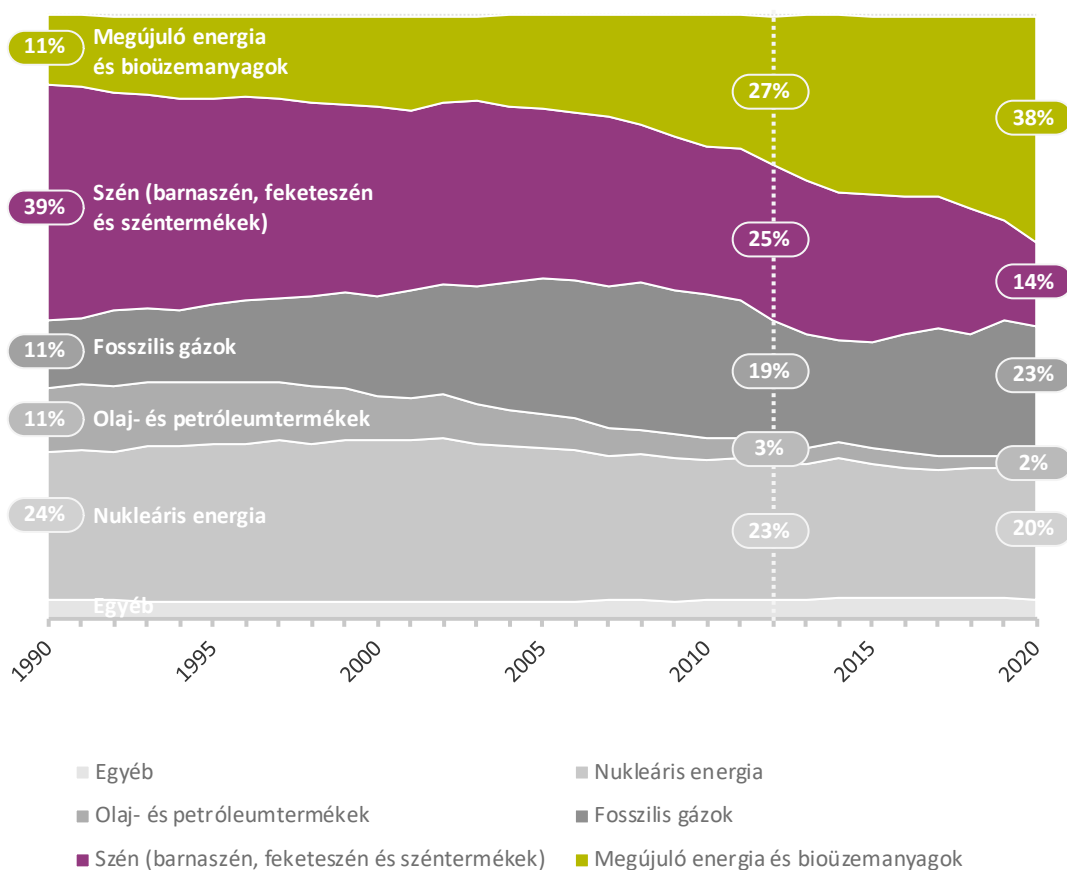
- 1) ellenőrizze, hogy az Igazságos Átmenet Alapot eredményesen és hatékonyan használják-e fel a szénorientált és a nagy szén-dioxid-kibocsátású régiókban a klímasemlegesség irányába való elmozdulás társadalmi-gazdasági hatásának enyhítésére;
- 2) ossza meg a bezárt és felhagyott szénbányák metánkibocsátásának mérésével és felhasználásával kapcsolatos bevált gyakorlatokat.

Bevezetés

A szénágazat hanyatlása és ennek az energiaellátásra és a foglalkoztatásra gyakorolt hatása

01 A szén volt Európa legnagyobb villamosenergia- és hőenergia-termelési energiaforrása egészen 2013-ig, amikor a mérleg nyelve átbillent a megújuló energiaforrások javára (lásd: **1. ábra**). 2020-ban az Unióban termelt villamos energia és származtatott hő közel 14%-át még mindig szénből állították elő¹.

1. ábra. A villamosenergia- és hőtermelés aránya tüzelőanyag-típusonként

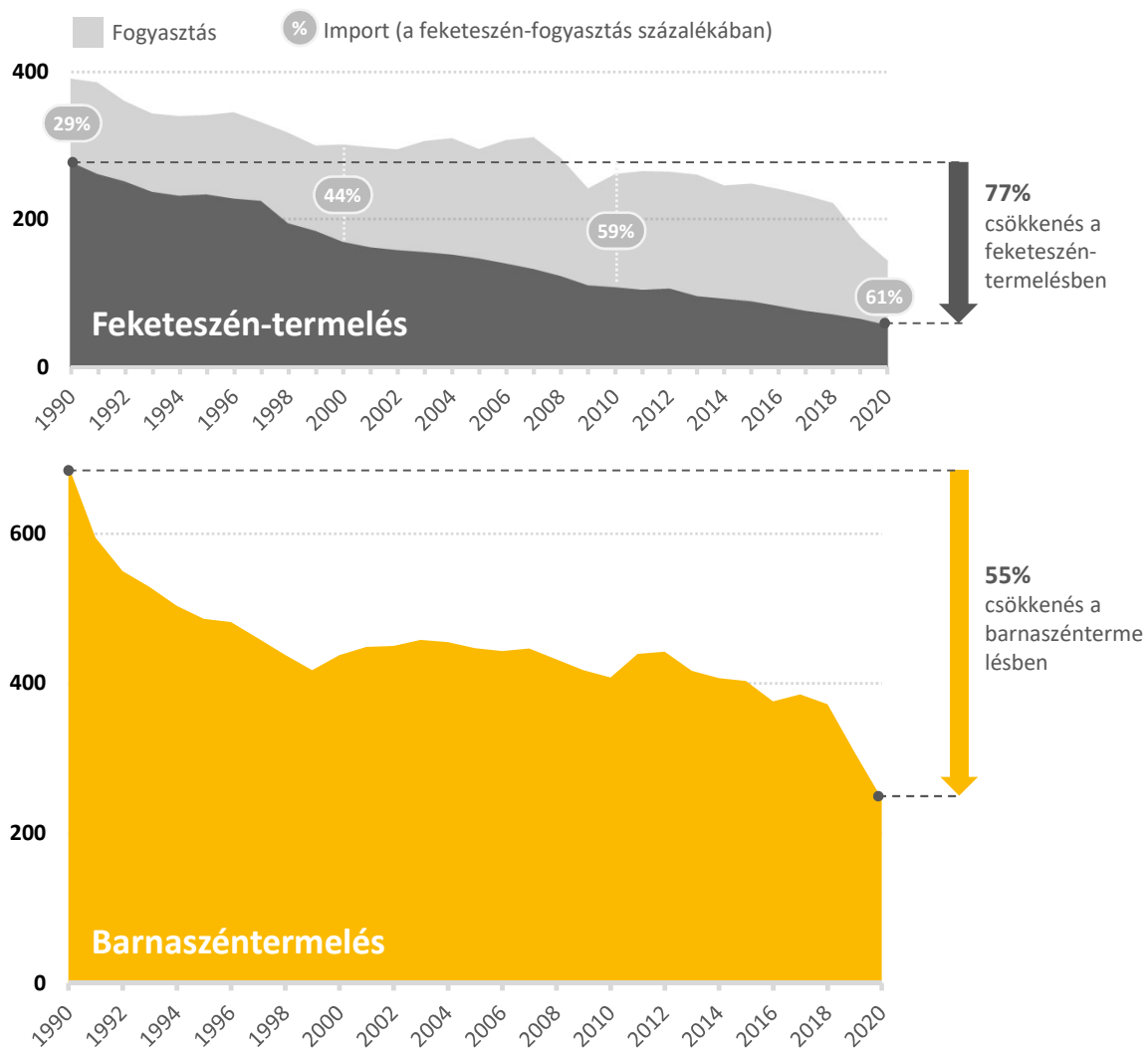

Forrás: Európai Számvevőszék, az Eurostat nyomán.

¹ Eurostat.

02 A szénnek két fő típusa van: a barnaszén (beleértve a lignitet is) és a feketeszen vagy kőszén (beleértve a fűtőszent, a kokszosítható szent és az antracitot is). A barnaszent túlnyomórészt felszíni bányákban (más néven külszíni bányákban), míg a kőszent többnyire föld alatti bányákban nyerik ki. A **2. ábra** azt mutatja be, hogyan alakult a széntermelés és -felhasználás 1990 óta. A barnaszent főként az Unió területén termelik ki és használják fel, behozatala elhanyagolható.

2. ábra. Széntermelés és -fogyasztás az EU-27-ben (millió tonna)

Forrás: Európai Számvevőszék, az Eurostat nyomán.

03 A 27 uniós tagállamban a feketekőszén-fogyasztás 1990 és 2000 között 390 millió tonnáról 144 millió tonnára csökkent. 2020-ban az Unióban felhasznált feketeszen 61%-át importálták, a behozatal közel 54%-a Oroszországból származott. A **Melléklet** információkat közöl az egyes tagállamok 2010., 2015. és 2020. évi szénfogyasztásáról és -termeléséről.

04 Egy 2021-es tanulmány² szerint 2018-ban az Unióban elfogyasztott szén 76%-át villamos energiára és fűtésre, 24%-át pedig ipari energia- és anyagtermelésre használták fel (főként a vas- és acéliparban).

05 A széntermelés csökkenése nyomán nagymértékben visszaesett a szénbányászati ágazatban foglalkoztatottak száma (példáért lásd: **1. táblázat**). A munkaerő legnagyobb mértékű csökkenése 2000 előtt következett be. Egy 2021-es tanulmány szerint³ 2018-ban mintegy 159 000 főt foglalkoztattak közvetlenül a szénbányászatban, 49 000 főt széntüzelésű erőművekben, és becslések szerint további 130 000 fő működött közre az ellátási láncban. Ebben az évben az Unió foglalkoztatott népességének kevesebb mint 0,2%-a dolgozott a szénágazatban.

² Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021, 61. o.

³ Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021, 2–4. o.

1. táblázat. Átállási időszakok az EU-27-ben és ezek hatása a szénbányászati ágazat foglalkoztatására (példák)

Tagállam (régió)	A hanyatlás fő időszaka	A munkahelyek számának visszaesése a hanyatlás fő időszakában	Foglalkoztatottság 2018-ban***
Csehország (több régió)*	1990–2000	100 000	14 000
Németország (Ruhr-vidék)**	1957–1977	350 000	7 800
Németország (a Lausitz-térség brandenburgi és szászországi része)**	1990–2000	80 000	6 200
Spanyolország (több régió)*	1985–2015	29 000	1 700
Hollandia (Limburg)*	1965–1975	75 000	-
Lengyelország (Felső-Szilézia, Kis-Lengyelországi Vajdaság és Lublini Vajdaság)*	1990–2002	230 000	83 000

Forrás:

- * IDDRI és Climate Strategies, *Lessons from previous "COAL TRANSITIONS"*, 2017, 5. o.
- ** GermanWatch, *Transformation experiences of Coal Regions: Recommendations for Ukraine and other European countries, Complete Study*, 2020, 21. o.
- *** Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021, C. függelék.

06 Egy 2021. évi bizottsági tanulmány⁴ kifejtette, hogy a szénbányák bezárása többféle tényező eredménye: rossz hatékonyságú és költséges széntermelés, viszonylag olcsó importált feketeszén, valamint a kokszosítható szén árának növekvő ingadozása a nemzetközi piacokon. A tanulmány becslése szerint emellett a versenyképtelen bányák esetleges bezárása esetén 2020 után komolyan számolni kell azzal a kockázattal, hogy mintegy 86 000 szénbányászati munkahely szűnik meg: ez az ágazat összes munkahelyének több mint felét teszi ki.

⁴ Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021, 50. és 65. o.

A szénbányászat és -égetés kedvezőtlen hatása az egészségre, a környezetre és az éghajlatra

07 A szénbányászat és -égetés jelentős negatív hatást gyakorol az egészségre, a környezetre és az éghajlatra. Egy 2018-as tanulmány⁵ arra a következtetésre jutott: a bizonyítékok egységesen arra mutatnak, hogy a szénbányászat a betegségek széles körével hozható összefüggésbe a bányászati tevékenységek közelében élő emberek között.

08 A szén égetése az Unió számos pontján kedvezőtlen hatást gyakorol a levegőminőségre. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség szerint a finom szálló por (PM_{2,5}) 2019-ben több mint 300 000 korai halálestet okozott az Unióban⁶. E kibocsátások fő forrása a szilárd tüzelőanyagot, többek között szenet égető háztartási kazánok és kályhák, amelyek 2019-ben a PM_{2,5}-kibocsátás több mint felét adták⁷.

09 Az üvegházhatást okozó gázok éves uniós nyilvántartása⁸ szerint, amely az Egyesült Királyságot és Izlandot is magában foglalja, 2019-ben a szén égetése az üvegházhatásúgáz-kibocsátás 15%-áért volt felelős (a földhasználatból, a földhasználat változásából és az erdőgazdálkodásból származó kibocsátások és nyelők, valamint a nemzetközi légi közlekedésből származó kibocsátások nélkül). A szénbányászat – különösen a föld alatti bányák esetében – metánkibocsátással is jár, amely (ha nem tesznek ellene) még a bányák bezárása után is folytatódik, bár kisebb mennyiségben. A szénbányászatból és a bezárt bányákból származó metánkibocsátás 2019-ben becslések szerint a 4067 millió tonna szén-dioxid-egyenértéket kitevő teljes üvegházhatásúgáz-kibocsátás 0,7%-áért volt felelős⁹.

⁵ Cortes-Ramirez et al. BMC Public Health, *Mortality and morbidity in populations in the vicinity of coal mining: a systematic review*, 2018, 1. o.

⁶ EEA, *Air quality in Europe 2021*, 2021.

⁷ EEA, *National Emission Reduction Commitments (NEC) Directive emission inventory*, 2019. évi adatok.

⁸ EEA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*, 2021.

⁹ EEA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*, 2021, 344. o.

10 A bányászat potenciális negatív környezeti hatásai közé tartozik még a tájak és élőhelyek pusztulása, a felszín alatti és feletti vizek szennyezése, a talajerózió, valamint a vegyi és porszennyezés. A szénégetés nagy mennyiségű szilárd hulladékot is termel, amely számos szennyező anyagot (többek közt higanyt, uránt, tóriumot, arzént és más nehézfémeket) tartalmaz.

A szénbányászati ágazatnak nyújtott állami támogatás csökkentése

11 Az állami támogatás olyan, vállalkozásnak vagy szervezetnek nyújtott közvetlen vagy közvetett kormányzati támogatás, amely azt előnyös helyzetbe hozza versenytársaival szemben. A 2003–2010-es időszakra vonatkozó ágazatspecifikus szabályok¹⁰ lehetővé tették, hogy állami támogatást nyújtsanak a széniparnak az uniós energiaellátás biztosítása érdekében. Egy 2014-es tanulmány¹¹ szerint a 2000 és 2012 közötti időszakban 87 milliárd euró összegű állami támogatást fizettek ki a feketeszén-termelőknek az Unióban.

12 2010-ben a Tanács a szénágazatra vonatkozó átmeneti szabályokat állapított meg, hogy előmozdítsa a versenyképtelen szénbányák bezárását a 2011–2027-es időszakban¹². E tanácsi határozat értelmében az állami támogatás akkor minősül a belső piac megfelelő működésével összeegyeztethetőnek, ha a következőkre terjed ki:

- a széntermelő egységek jelenlegi termelési veszteségei („bezárási támogatás”) 2018 végéig, azzal a feltétellel, hogy a támogatott bányákat 2018-ig bezárják;
- a széntermelő egységek bezárásából eredő, múltbeli vagy 2027-ig felmerülő költségek („rendkívüli költségek”). Az ilyen állami támogatásra jogosult költségtípusok közé tartoznak az elbocsátott vagy nyugdíjazott munkavállalók szociális jóléti juttatásai, valamint a bányaterületek átalakításával vagy rendeltetésmódosításával kapcsolatos költségek.

¹⁰ A Tanács 1407/2002/EK rendelete (2002. július 23.) a széniparnak nyújtandó állami támogatásról (HL L 205., 2002.8.2., 1. o.).

¹¹ Jonek-Kowalska, Izabela, *State aid and competitiveness of the hard coal mining industry in the European Union*, 2014.

¹² A Tanács 2010/787/EU határozata (2010. december 10.) a versenyképtelen szénbányák bezárását elősegítő állami támogatásról (HL L 336., 2010.12.21., 24. o.).

13 2011 óta a Bizottság 21 határozatot tett közzé 10 tagállam vonatkozásában a 2010. évi tanácsi határozat szerinti állami támogatási szabályoknak való megfelelés tekintetében. A Bizottság arról tájékoztatott bennünket, hogy a 2011–2020-as időszakban nyolc tagállamban közel 19,3 milliárd euró összegű állami támogatást fizettek ki szénbányászati vállalatoknak.

Az Unió egyre ambiciózusabb éghajlat-politikai menetrendje

14 2015-ben a [Párizsi Megállapodás](#) globális éghajlatváltozás-csökkentési célt határozott meg, amely szerint a globális felmelegedést „jóval” 2°C alá kell szorítani, és törekedni kell az 1,5°C-ra való csökkentésére. Az Unió és tagállamai 2016-ban ratifikálták a megállapodást. 2019-ben a Bizottság közzétette az [európai zöld megállapodásról](#) szóló közleményét, amely megállapodás célja „az Uniót olyan igazságos és virágzó társadalommá alakítani, amely modern, erőforrás-hatékony és versenyképes gazdasággal rendelkezik”. A zöld megállapodás szerint a szén fokozatos kivonása elengedhetetlen a 2030-as éghajlat-politikai célok eléréséhez és ahhoz, hogy Európa 2050-re klímaseglegessé váljon.

15 2021-ben az Unió elfogadta az európai klímarendeletet, amely 2050-re nulla nettó üvegházhatásúgáz-kibocsátást határozott meg mint kötelező uniós célkitűzést. Emellett kitűzte azt a köztes célt is, hogy 2030-ig (1990-hez képest) legalább 55%-kal kell csökkenteni a nettó kibocsátást¹³.

16 Ukrajna 2022. februári orosz invázióját követően a Bizottság tudomásul vette, hogy az országoknak – a fosszilis gázra való támaszkodást elkerülendő – rövid távon még növelniük kellhet szénfogyasztásukat, mielőtt áttérhetnének a megújuló energiaforrásokra, de jelezte, hogy mindeközben szem előtt kell tartaniuk a 2030-as éghajlat-politikai és energetikai célok teljesítését. A Bizottság továbbá kijelentette, hogy az Uniónak fel kell gyorsítania a megújuló energiaforrásokra való átállást¹⁴.

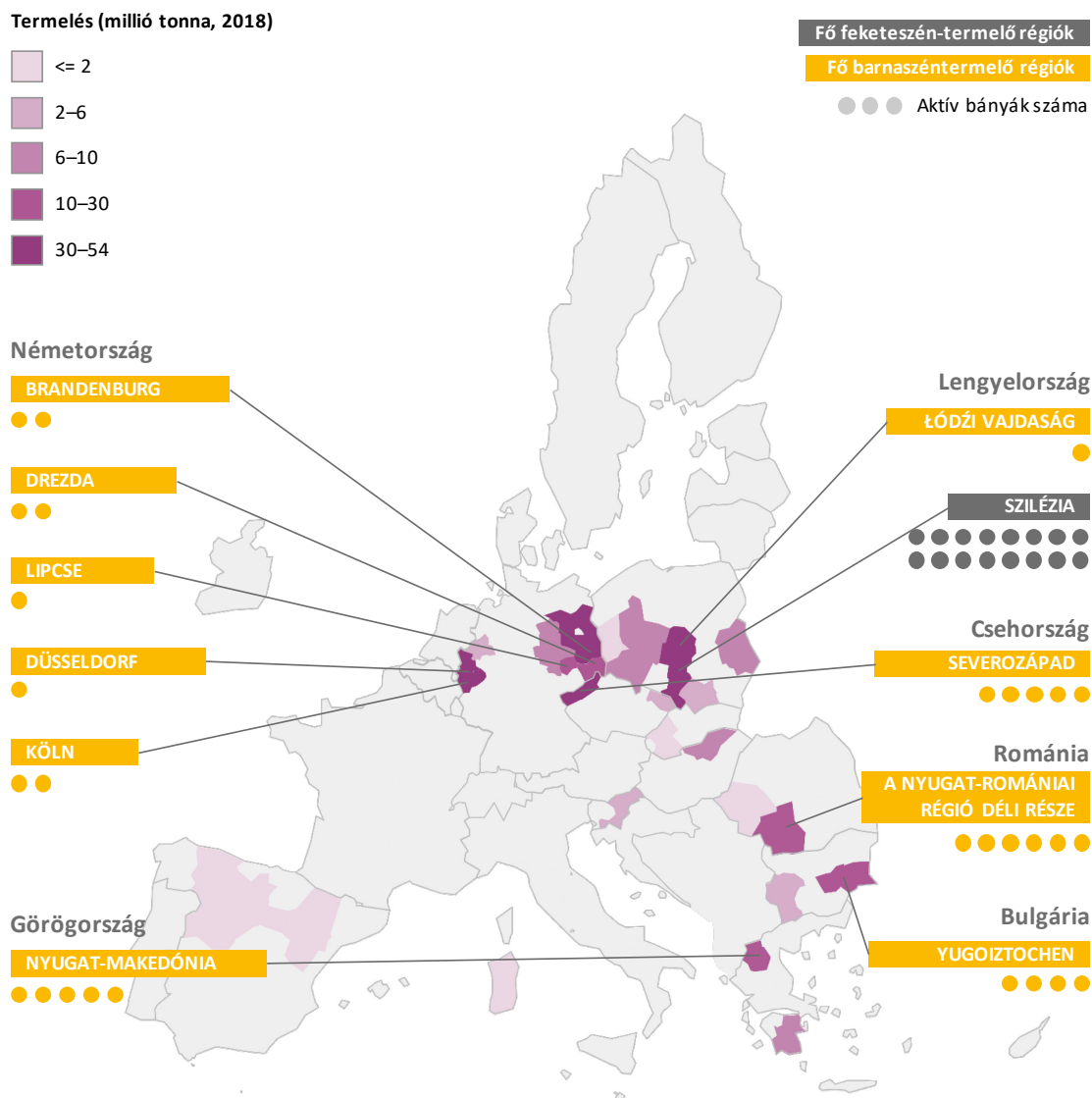
¹³ A klímaseglegesség elérését célzó keret létrehozásáról szóló, 2021. március 2-i [\(EU\) 2021/1119 rendelet](#) (európai klímarendelet) (HL L 243., 2021.7.9., 1. o.) 1., 2. és 4. cikke.

¹⁴ Frans Timmermans ügyvezető alelnök észrevételei: *Remarks on the war in Ukraine and the impact on EU climate and energy policy in the ENVI Committee*, 2022. március 7.

A szénorientált régiók rendelkezésére álló uniós források

17 Az Unió széntermelése a tagállamok meghatározott régióiban koncentrálódott. 2018-ban 11 uniós ország 29 NUTS 2 régiójában még mindig aktívan bányásztak szenet (lásd: **3. ábra**).

3. ábra. Az Unió fő szénorientált régiói

Forrás: Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021, 100–101. o.

18 E szénorientált régiók jellemzői eltérőek.

- Egyes régiókban a szénipar nagy földrajzi területre terjed ki (például a spanyolországi Asztúriában és a lengyelországi Sziléziában). Máshol (pl. a spanyol Palencia és León régióban vagy a romániai Zsil-völgyi mikrorégióban) kisebb területeken összpontosul a termelés.

- o Néhány szénorientált régió beépített területeken vagy azok közelében helyezkedik el, míg mások félreeső, vidéki környezetben találhatók.
- o Egyes szénorientált régiókban – a villamosenergia- és hőtermeléshez gyakran közvetlenül kapcsolódó – szénipar uralja a gazdaságot, míg másokban a szén csak egyik eleme a színesebb ipari palettának.
- o Néhány szénorientált régió – földrajzi vagy társadalmi-gazdasági jellemzőinek köszönhetően – jelentős potenciállal rendelkezik a megújuló energiaforrások kiaknázása terén¹⁵.

19 Az Igazságos Átmenet Alap közelmúltbeli bevezetéséig (lásd: 45. bekezdés) az Unió nem segítette célzott finanszírozási programmal a korábbi vagy jelenlegi szénorientált régiókat. Az éghajlat-politikai célkitűzések teljesítéséhez és a bányabezárások következményeinek enyhítéséhez szükséges társadalmi-gazdasági és energetikai átalakulás érdekében a tagállamok és a régiók – saját nemzeti és regionális finanszírozásuk mellett – a következő európai strukturális és beruházási alapok (esb-alapok) keretében juthattak forrásokhoz:

- o az **Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)**, amely a 2014–2020-as időszakban **228 milliárd eurós** költségvetéssel járult hozzá a régiók közötti egyenlőtlenségek csökkentéséhez és ezáltal az Unió gazdasági és társadalmi kohéziójának javításához. A fő támogatott területek között van az innováció és kutatás, a digitális menetrend, a kis- és középvállalkozások, valamint az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság;
- o az **Európai Szociális Alap (ESZA)**, amely a 2014–2020-as időszakra **100 milliárd eurós** költségvetési előirányzattal rendelkezett a fenntartható és minőségi foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás előmozdítására;
- o a **Kohéziós Alap (KA)**, amely a 2014–2020-as időszakra **61 milliárd eurós** költségvetést irányzott elő arra a célra, hogy 15 tagállamban segítse a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését és a fenntartható fejlődés előmozdítását. Az alap emellett a transzeurópai közlekedési hálózatok fejlesztéséhez és az Unió környezetvédelmi prioritásaihoz kapcsolódó projektekhez is nyújt támogatást.

¹⁵ Európai Bizottság/JRC, *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth: Deployment potential and impacts*, 2020, 5. o.

20 A tagállamok ezen alapok felhasználására vonatkozó legfontosabb stratégiai dokumentumai a partnerségi megállapodások és az operatív programok. Egyes operatív programokat a tagállamokban központilag igazgatnak, míg másokat regionális szinten irányítanak. A Bizottság iránymutatást nyújt, jóváhagyja a tervezési dokumentumokat és felügyeli azok végrehajtását. A szénorientált régiók társadalmi-gazdasági és energetikai átalakulásának megtervezéséért és végrehajtásáért, valamint az esb-alapok e célra történő felhasználásáért a regionális, illetve nemzeti hatóságok felelősek.

21 Az ellenőrzésünk során vizsgált hét régiótól kapott információk alapján (lásd: [4. ábra](#), a [25.](#) bekezdés után) a 2014–2020-as pénzügyi keret során a [19.](#) bekezdésben említett esb-alapok több mint 12,5 milliárd euró összegű finanszírozással támogattak projekteket ezekben a régiókban.

Az ellenőrzés hatóköre és módszere

22 Ellenőrzésünk betekintést nyújt az uniós alapok társadalmi-gazdasági és energetikai átalakulásban játszott szerepébe azokban a régiókban, ahol a szénipar hanyatlóban van. A szénorientált régiók társadalmi-gazdasági és energetikai átállása az a folyamat, amely során a szénorientált régió újrakalibrálja gazdaságát, hogy pótolni tudja a széntermelés kivezetése miatt megszűnő munkahelyeket, energiamegtakarítást érhessen el, és az Unió éghajlat-politikai célkitűzéseinek megfelelő energiaforrások felé mozduljon el. Bízunk benne, hogy ellenőrzésünk eredményei és ajánlásai elősegítik majd az Igazságos Átmenet Alap (IÁA) költséghatékony végrehajtását.

23 Megvizsgáltuk, hogy az uniós támogatás eredményesen hozzájárult-e a társadalmi-gazdasági és energetikai átalakuláshoz azokban az uniós régiókban, ahol a szénipar hanyatlóban van. Főként a következő kérdésekre összpontosítottunk:

- o az elbocsátott szénipari munkavállalók megfelelő képzésben és támogatásban részesültek-e;
- o a tagállamok a Bizottsággal együtt meghatározták-e a társadalmi-gazdasági fejlesztési szükségleteket és ennek megfelelően irányozták-e elő a forrásokat;
- o az uniós fűtőszéntermelés visszaesésével párhuzamosan csökkent-e a fűtőszénből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátás.

24 Ellenőrzésünk egy hét uniós régióból álló mintára terjedt ki. Az uniós alapok felhasználásának értékelésekor az Európai Szociális Alapra, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra és a Kohéziós Alapra és a 2014–2020-as időszakra összpontosítottunk. Emellett más, a szénorientált régiókat támogató fellépéseket (köztük a szénorientált régiók átalakítását célzó kezdeményezést) és az IÁA kialakítását is megvizsgáltuk. Ellenőrzésünk idején még túl korai lett volna foglalkozni a **47.** bekezdésben említett területi igazságos átmenet tervekkel.

25 Bizonyítékokat a következőképpen gyűjtöttünk:

- o dokumentumok áttekintése öt bizottsági főigazgatóságnál – a Versenypolitikai Főigazgatóság, az Energiaügyi Főigazgatóság, a Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága, a Regionális és Várospolitikai Főigazgatóság és a Közös Kutatóközpont – és az átalakulóban lévő szénorientált régiókra irányuló kezdeményezés titkárságánál, valamint az ezek képviselőivel készített interjúk;

- az uniós széntermelésre és -felhasználásra, valamint a kapcsolódó üvegházhatásúgáz-kibocsátásra, illetve (főként az Eurostat adatai alapján) a regionális népességre és a gazdasági helyzetre vonatkozó adatok áttekintése;
- hét szénorientált régióból álló mintánk kapcsán az energetikai átállást, a metánkibocsátást és az általános gazdasági fejlődési helyzetet értékelő különböző tanulmányok áttekintése;
- interjúk az öt tagállamban kiválasztott hét, átalakulóban lévő szénorientált régió képviselőivel (lásd: [4. ábra](#)), valamint az uniós források felhasználására vonatkozó, 2014–2020-as stratégiák és dokumentumok adminisztratív áttekintése. Ezeket a régiókat a 2010 és 2018 között bezárt szénbányák száma, valamint a 2014-ben a szénbányászatban dolgozó alkalmazottak száma alapján választottuk ki.

4. ábra. A kiválasztott szénorientált régiók jellemzői

NÉMETORSZÁG

LAUSITZ (csak a Brandenburghoz tartozó része)

- 5 NUTS3 régióból áll (Cottbus, Dahme-Spreewald, Elbe-Elster, Oberspreewald-Lausitz, Spree-Neiße)
- 0,6 millió lakos
- 3600 alkalmazott a bányászati ágazatban

CSEHORSZÁG

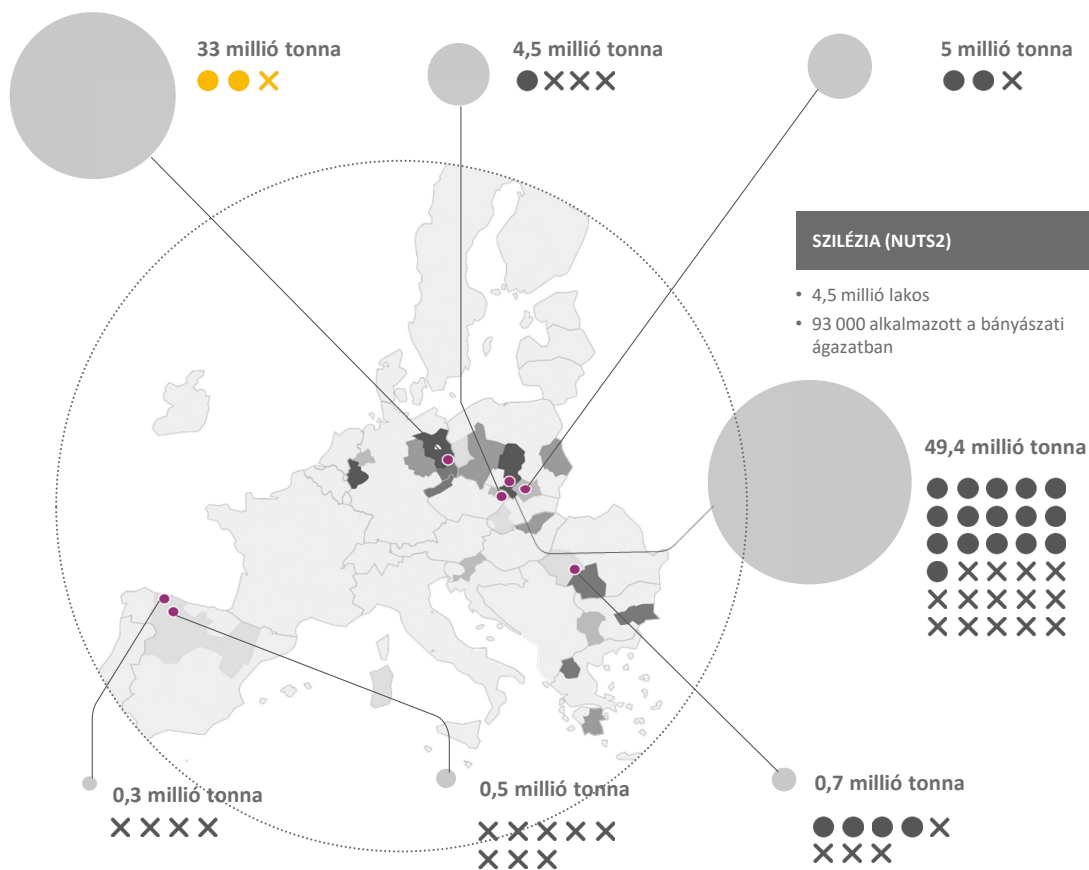
MORVA-SZILÉZIA (NUTS2)

- 1,2 millió lakos
- 14 700 alkalmazott a bányászati ágazatban

LENGYELORSZÁG

KIS-LENGYELORSZÁG (NUTS2)

- 3,4 millió lakos
- 4900 alkalmazott a bányászati ágazatban

SPANYOLORSZÁG

ASZTÚRIA (NUTS2)

- 1 millió lakos
- 2400 alkalmazott a bányászati ágazatban

PALENCIA ÉS LEÓN (MINDKETTŐ NUTS3)

- Mindkettő Kasztília és Leónhoz (NUTS 2) tartozó, NUTS3 szintű tartomány
- 0,6 millió lakos
- 1100 alkalmazott a bányászati ágazatban

ROMÁNIA

ZSIL-VÖLGY (MIKRORÉGIÓ)

- Hunyad megye (NUTS3), Nyugat-Románia térség (NUTS2)
- 0,1 millió lakos
- 4700 alkalmazott a bányászati ágazatban

Megjegyzés: A bányászati ágazatban foglalkoztatottak száma a regionális hatóságok 2014. évi adatközlésén alapul

feketeszen-termelő régiók

barnaszenttermelő régiók

2018. évi széntermelés

Aktív bányák száma (2022)

2010 és 2021 között bezárt bányák száma

Forrás: Eurostat, a tagállamoktól gyűjtött adatok, valamint Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021, 100–101. o.

Észrevételek

A munkaerő-piaci kereslet javította a foglalkoztatási kilátásokat, de az adatok nem elegendőek annak felméréséhez, mennyiben részesültek a szénipari munkavállalók az uniós finanszírozású képzések előnyeiből

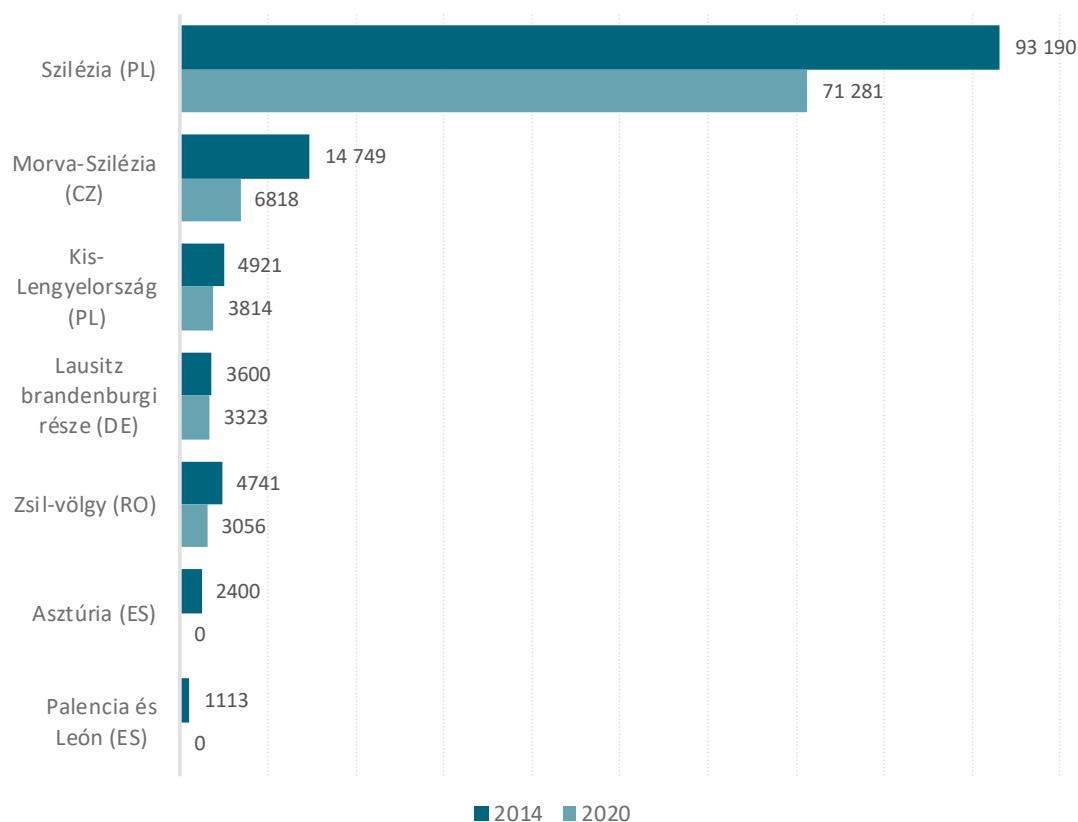
26 Megvizsgáltuk, hogy a tagállami hatóságok megfelelő képzést és támogatást nyújtottak-e az elbocsátott szénipari alkalmazottaknak. Értékeljük, hogy:

- o megfelelő képzési és segítségnyújtási tevékenységeket ajánlottak-e fel ahhoz, hogy az elbocsátott munkavállalók új munkahelyet találjanak, figyelembe véve az elbocsátások számát és a regionális munkaerőpiaci helyzetet;
- o rendelkezésre állnak-e adatok annak felmérésére, hogy ezek a tevékenységek milyen hatással jártak.

Az elbocsátott szénipari munkavállalók összességében kedvező munkaerő-piaci helyzettel szembesültek

27 Az ellenőrzésünk tárgyát képező szénorientált régiókban 2020-ban a szénbányászatban közvetlenül foglalkoztatottak száma az összes foglalkoztatott kevesebb mint 2%-át tette ki, kivéve Sziléziát (PL) és a Zsil-völgyet (RO), ahol ez az arány 4%, illetve 14% volt. Az **5. ábra** a bányászatban közvetlenül foglalkoztatottak számának 2014 és 2020 közötti csökkenését mutatja meg. Egyes régiókban – például Lausitzban (DE) és Sziléziában (PL) – ezeket az ágazati létszámcsökkentéseket az alkalmazottak természetes fluktuációja és nyugdíjba vonulása révén sikerült megvalósítaniuk, míg más régiókban, például Morva-Sziléziában (CZ) a szénbányászati vállalatok kénytelenek voltak munkavállalókat elbocsátani.

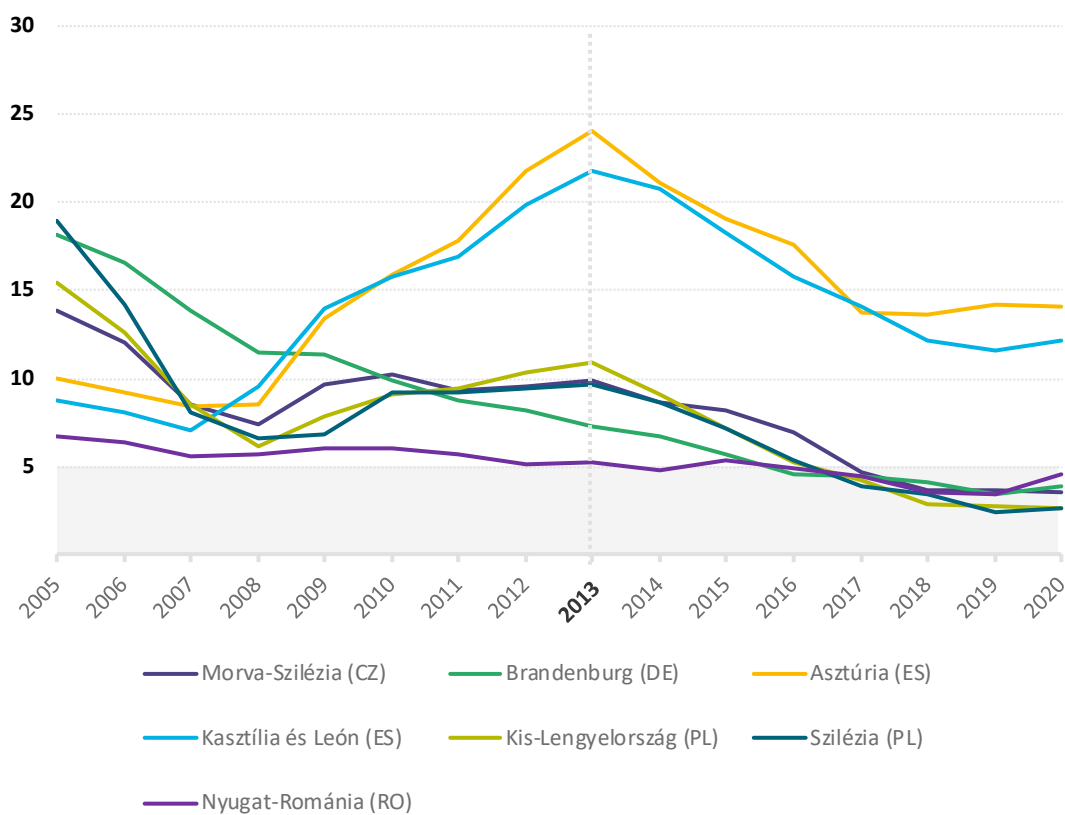
5. ábra. Közvetlen szénbányászati munkahelyek 2014 és 2020 között

Forrás: Európai Számvevőszék, a tagállamoktól kapott adatok alapján.

28 A **6. ábra** azt mutatja be, hogyan alakult 2005 óta a munkanélküliségi ráta a kiválasztott szénorientált régiókban. A 2014 óta csökkenő munkanélküliségi ráta azt jelzi, hogy a munkaerő-piaci helyzet általában pozitív volt az álláskeresők számára, így kisebb volt annak kockázata, hogy az elbocsátott szénipari munkavállalók ne találjanak új munkahelyet. 2020-ra a két spanyolországi kivétellel valamennyi érintett régióban 5% alá csökkent a munkanélküliségi ráta. E két régióban azonban a munkanélküliség aránya nem érte el az országos szintet (15,5%). E javulás ellenére előfordulhat, hogy a munkanélküliségi ráta elemzése nem világít rá bizonyos munkaerőpiaci nehézségekre (lásd: **1. háttérmagyarázat**).

6. ábra. Munkanélküliségi ráta 2005 és 2020 között (%)

Forrás: Európai Számvevőszék, a 15–74 éves népesség munkanélküliségi rátáira vonatkozó Eurostat-
adatok alapján.

1. háttérmagyarázat

A Zsil-völgyben (Románia) a 15–65 éves korosztály háromnegyedének nincs munkahelye

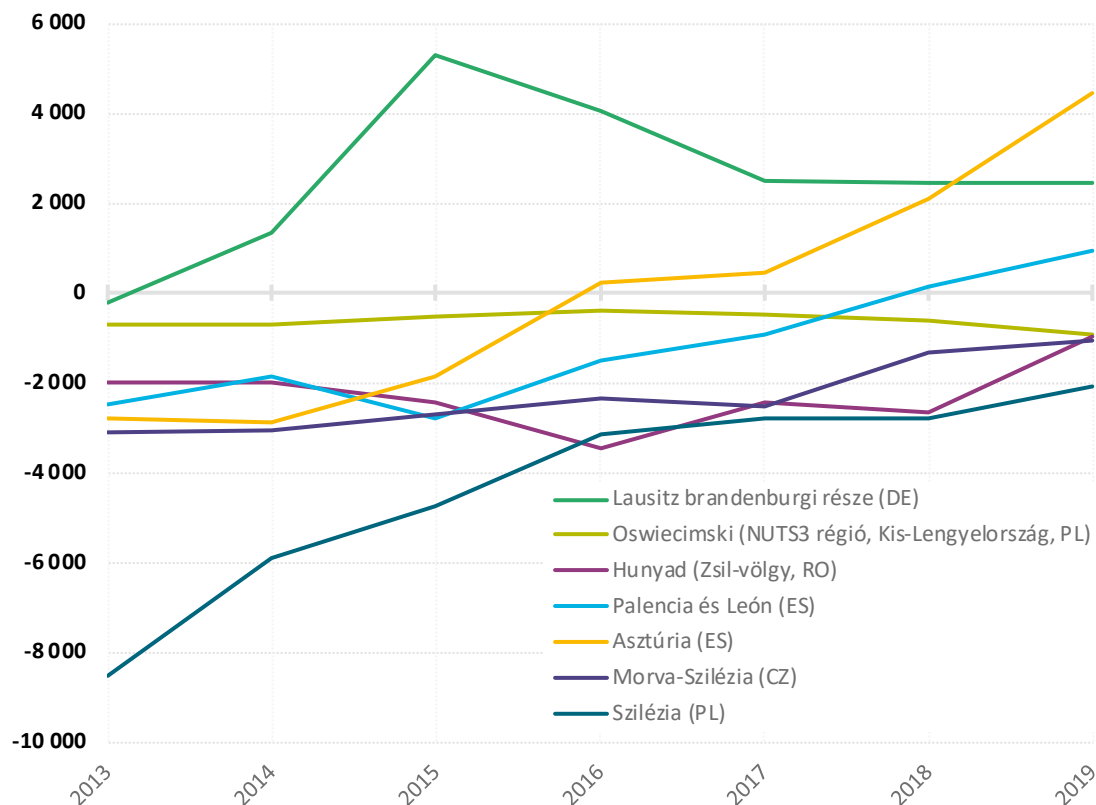
A Zsil-völgyben a szénágazat szerkezetátalakítását követően a foglalkoztatottak száma 70 000-ról (1995) 25 000-re (2019) csökkent. 2019-ben 100 000 fő 15 és 65 év közötti személyt tartottak nyilván a térségben. Közülük mindössze 1489 fő minősült munkanélkülinek: ennyien kerestek aktívan munkát és regisztrálták magukat a foglalkoztatási hivatalnál. A munkanélküliségi ráta ezért nem ad valós képet a Zsil-völgy nehéz foglalkoztatási helyzetéről.

Az átalakulóban lévő szénorientált régiókra irányuló kezdeményezés¹⁶ szerint a Zsil-völgy gazdasága még mindig kevésbé diverzifikált és nagymértékben függ a bányászati tevékenységektől. A térség rossz összeköttetésekkel rendelkezik és rossz minőségű a közlekedési infrastruktúrája, ami a környezetkárosodással és az egymást követő bányabezárások miatti elbocsátáshullámokkal együtt oda vezetett, hogy a Zsil-völgy lakossága összességében fogyatkozni kezdett. Bár történt bizonyos fokú gazdasági szerkezetátalakítás, a régió nem igazán vonzó a magánbefektetők számára.

29 Lausitz (DE) és Asztúria (ES) kivételével a mintánkban szereplő többi régió nettó migrációja negatív volt a 2013–2020-as időszakban, más szóval több ember hagyta el ezeket a régiókat, mint ahány újonnan letelepedett ott (lásd: [7. ábra](#)). Ez részben hozzájárult a munkanélküliségi ráta csökkenéséhez is, amennyiben a munkanélküliek egy része is úgy döntött, hogy elhagyja a régióját és máshol keres új munkahelyeket.

¹⁶ Európai Bizottság, *Regional profile Jiu Valley*, az átalakulóban lévő szénorientált régiókra irányuló kezdeményezés, 2020.

7. ábra. Nettó migráció a kiválasztott régiókban, 2013–2019

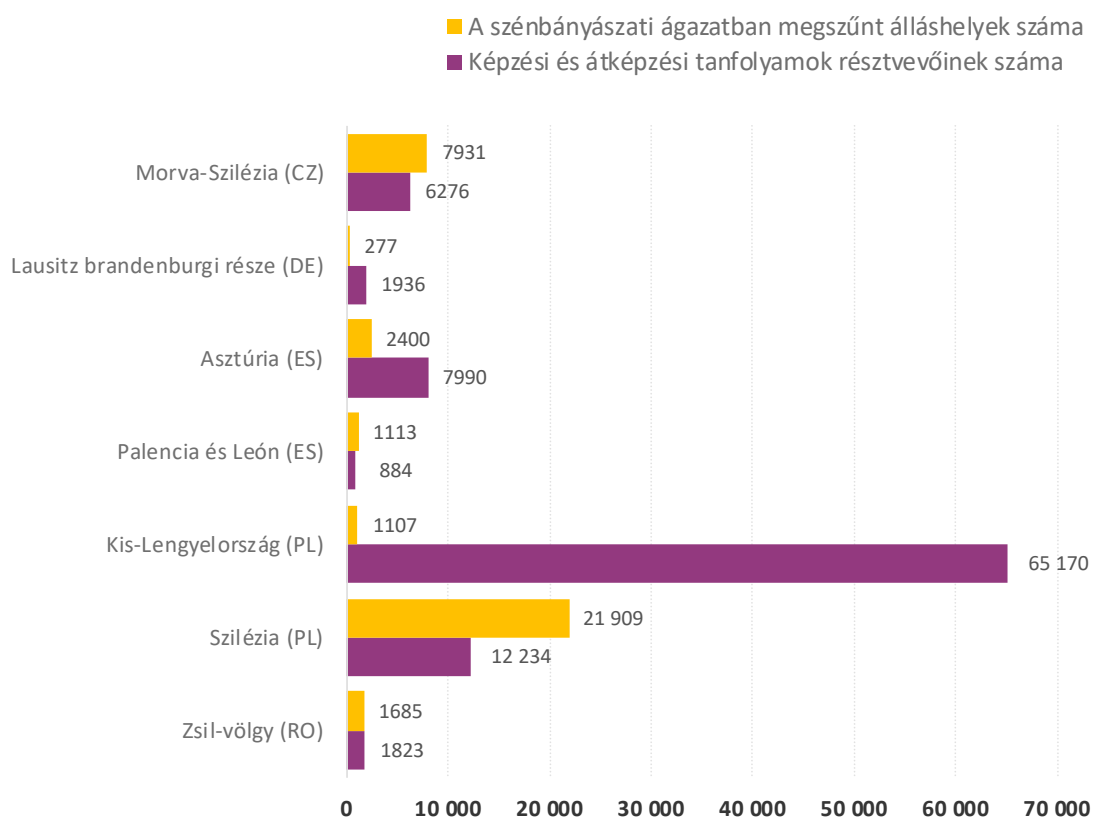

Forrás: Európai Számvevőszék, az Eurostat adatai alapján.

Az elbocsátott szénipari munkavállalók uniós finanszírozású képzésekben vehettek részt, de részvételi adatok nem állnak rendelkezésre

30 A **8. ábra** összefoglalja az Európai Szociális Alap keretében a vizsgált régiókban a munkanélküliek – köztük az elbocsátott szénbányászati alkalmazottak – számára elérhető képzésekhez és tevékenységekhez nyújtott támogatást. A legtöbb régióban nemzeti forrásokat is felhasználtak, hogy képzést és átképzést biztosítsanak a munkanélkülieknek és az elbocsátott szénbányászati munkásoknak.

8. ábra. Az ESZA által finanszírozott tevékenységek 2014 és 2020 között

Forrás: Európai Számvevőszék, a tagállamoktól kapott adatok alapján.

31 A **2. háttérmagyarázat** két olyan projektet ír le, amelyek célzottan a korábbi szénipari dolgozókat támogatták. E projektek résztvevői a vizsgált régiókban a szénbányászati ágazatban leépített munkavállalók kevesebb mint 2%-át tették ki. A Morva-Sziléziában (CZ), valamint Palenciában és Leónban (ES) támogatott két projekt esetében látható, hogy ezek a projektek kezdetben nagyobb számú résztvevőt céloztak meg, mint amennyien végül részt vettek bennük.

2. háttérmagyarázat

Az elbocsátott szénipari munkavállalókat célzó, uniós finanszírozású intézkedések (példák)

Morva-Sziléziában (CZ) az ESZA 370 000 euróval támogatott egy olyan projektet, amely munkavállalói diagnosztikát, képzést, átképzést és munkaközvetítést kínált a résztvevőknek. A projektben részt vevő 338 főből 260 (77%) egy szénbányászati vállalat alkalmazottja volt. Ellenőrzésünk időpontjáig 324 résztvevő végezte el a képzést, közülük 278-an a program végeztével sikeresen elhelyezkedtek. A projekt eredeti költségvetése négyszer magasabb volt, de a munkaerőpiacon bekövetkezett kedvező fejlemények miatt a vártnál alacsonyabb volt az érdeklődés a potenciális résztvevők részéről, ezért csökkenteni kellett a keretet.

Palencia és León (ES) térségében az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alap (EGAA) 1,02 millió eurót biztosított egy, a volt bányászok foglalkoztathatóságának javítására irányuló projekt finanszírozására. Az alap az ipari szerkezetátalakítások nyomán bekövetkezett tömeges elbocsátásokra keresett megoldást. A projekt 198 korábbi szénipari dolgozónak nyújtott képzést: ez a létszám az eredeti célkitűzés (339) 58%-ának felelt meg. A rendelkezésre álló információk szerint 81 munkavállalónak (41%) sikerült állást találnia a képzés után.

32 Az ESZA-ra vonatkozó jogszabályok nem írták elő a tagállamok számára, hogy elkülönítve nyújtsák be a korábbi szénipari alkalmazottakra vonatkozó adatokat. A kiválasztott régiók illetékes hatóságai nem tudták kinyerni ezeket az adatokat. Így nem lehetett megállapítani sem az uniós finanszírozású intézkedésekben részt vevő elbocsátott szénipari alkalmazottak számát, sem azt, hogy ezek az intézkedések mennyiben segítették a résztvevőket az elhelyezkedésben. Csak a csekély számú célzott intézkedésre – köztük a fenti **2. háttérmagyarázatban** ismertetett intézkedésekre – vonatkozóan állt rendelkezésre információ.

A tagállamok a területi kohéziót célzó uniós források felhasználása során nem fektettek elég hangsúlyt a szénorientált régiók átállítására

33 Megvizsgáltuk, hogy a tagállamok a Bizottsággal együtt meghatározták-e a társadalmi-gazdasági fejlesztési szükségleteket és ennek megfelelően irányították-e elő a forrásokat. A következőket értékeltük:

- o a tagállamok az operatív programjaikban foglalt GYELV-elemzésben (a gyengeségek, erősségek, lehetőségek és veszélyek elemzése) említést tettek-e a

szénipar hanyatlásáról, és kidolgoztak-e stratégiai dokumentumokat a társadalmi-gazdasági átmenetre vonatkozóan;

- o a tagállamok a Bizottság támogatásával beruháztak-e uniós forrásokat az érintett szénoorientált régiók energetikai átalakulásához és gazdasági szerkezetének fejlesztéséhez hozzájáruló intézkedésekre, illetve egyértelmű előnyöket – például új munkahelyek teremtése, a megújuló erőforrások kapacitásának növelése vagy az energiafogyasztás csökkentése – biztosító fellépésekre;
- o a Párizsi Megállapodás elfogadását követően a Bizottság lépéseket tett-e az átalakulóban lévő szénoorientált régiók – sajátos igényeiknek megfelelő – támogatása érdekében.

Az átállási stratégiák többségét a közelmúltban dolgozták ki

34 A 2014–2020-as időszakban nem írta elő uniós szintű jogszabályi követelmény a szénoorientált régiókra vonatkozó társadalmi-gazdasági vagy energetikai átalakulási stratégia kidolgozását. Mindazonáltal úgy véljük, hogy helyes gyakorlat lett volna egy ilyen stratégia kialakítása, különösen mivel Brandenburg kivételével valamennyi kiválasztott régióban jelentősen visszaesett a széntermelés, és a szénbányászat már nem volt életképes tevékenység. A **2. táblázat** áttekintést nyújt a kiválasztott szénoorientált régiók társadalmi-gazdasági stratégiáinak alakulásáról. Az átállási stratégiákról készített áttekintésünk azt mutatja, hogy a 2018 és 2021 között közzétett stratégiák tartalmazzák régiójuk GYELV- vagy hasonló elemzésének értékelését, és hogy azok kidolgozásába a kulcsfontosságú érdekelt feleket is bevonták.

2. táblázat. A társadalmi-gazdasági átalakulásra irányuló stratégiák áttekintése a kiválasztott régiókban

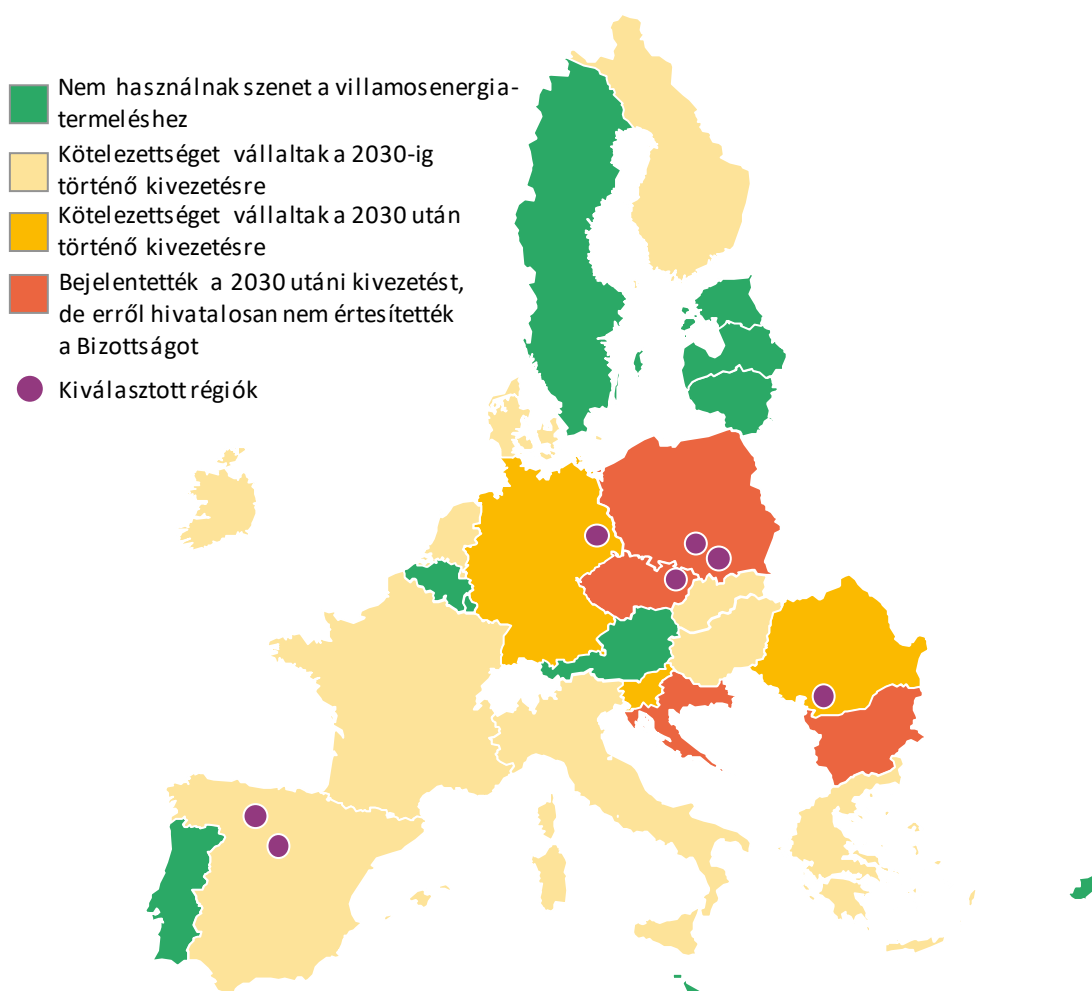
Régió	Észrevételek
Morva-Szilézia (CZ)	<p>2015-ben a cseh kormány úgy határozott, hogy végrehajtja a három cseh szénoorientált régió gazdasági szerkezetátalakításának támogatását célzó RE:START programot. Az első RE:START cselekvési tervet a 2017–2030-as időszakra dolgozták ki.</p> <p>A 2019–2027-es időszakra vonatkozó, 2019-ben közzétett regionális stratégia kiemelte a társadalmi-gazdasági átalakulás szükségességét, valamint a szénipar környezetre és éghajlatra gyakorolt negatív hatását.</p>

Lausitz (DE)	2017 után – miután Németország elfogadta a széntermelés beszüntetésére irányuló stratégiát – célzott társadalmi-gazdasági átalakulási stratégiát dolgoztak ki Lausitz számára, amely 2038-ig 17 milliárd euró összegű nemzeti támogatást különített el Brandenburg részére.
Asztúria (ES)	2013-ban már viszonylag kevés bányász dolgozott, végül a bányászati tevékenységek 2018-ban megszűntek: ebben a helyzetben a 2013–2018-as stratégia keretében rendelkezésre álló forrásokat főként a volt bányászok kártalanítására költötték. A 2019–2027-es időszakra vonatkozó stratégiák a gazdaság újraindítására és a bányászati régiók alternatív fejlesztésére összpontosítanak, azaz strukturális átalakításra töreksenek.
Palencia és León (ES)	
Szilézia (PL)	A társadalmi-gazdasági és energetikai átalakulás szükségességét már egy 2013-as stratégia is kiemelte, de a kapcsolódó – „a régió átalakítására” vonatkozó – cselekvési tervet csak 2019-ben tették közzé. 2020-ban új regionális stratégiát fogadtak el, amely nagyobb hangsúlyt helyez a régió társadalmi-gazdasági átalakulására.
Kis-Lengyelország (PL)	Bár egy 2011-es stratégia már kezdeményezett a társadalmi-gazdasági átalakulás kezelésére irányuló intézkedéseket, a 2020. évi stratégia tervezett intézkedései jobban megfelelnek az átállás szükségleteinek.
Zsil-völgy (RO)	Ellenőrzésünk idején éppen folyamatban volt a Zsil-völgy társadalmi-gazdasági és környezeti fejlődésére vonatkozó 2022–2030-as stratégia jóváhagyása. Az uniós finanszírozással kidolgozott stratégia a mikrorégió kihívásainak és lehetőségeinek elemzésén alapult, és figyelembe vette az érdekelt felek nézeteit is. Ez a Zsil-völgy harmadik fejlesztési stratégiája. A 2016-ban jóváhagyott stratégiát nem hajtották végre, a 2002–2010-es stratégia pedig nem gyakorolt jelentős hatást a Zsil-völgy társadalmi-gazdasági helyzetére.

Forrás: Európai Számvevőszék.

35 A szén fokozatos kivezetésére irányuló hivatalos kötelezettségvállalásokat 2016 és 2022 között tették (lásd: [9. ábra](#)), és azok hozzájárultak az átállási stratégiák közelmúltbeli kidolgozásához a kiválasztott régiókban. A 2021–2030-as időszakra vonatkozó integrált nemzeti energia- és klímatervek felvázolják, hogy a tagállamok hogyan kívánják kezelni az olyan kérdéseket, mint az energiahatékonyság, a megújuló energiaforrások és az üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentése. Ezeket a terveket legutóbb 2019-ben frissítették, így a jelenlegi tervek még nem tükrözik a legutóbbi kötelezettségvállalások hatását. A tagállamoknak 2023 júniusáig kell benyújtaniuk a Bizottságnak az aktualizált nemzeti energia- és klímaterveik tervezetét¹⁷.

9. ábra. A szén kivezetésének állapota országonként (2022. május)

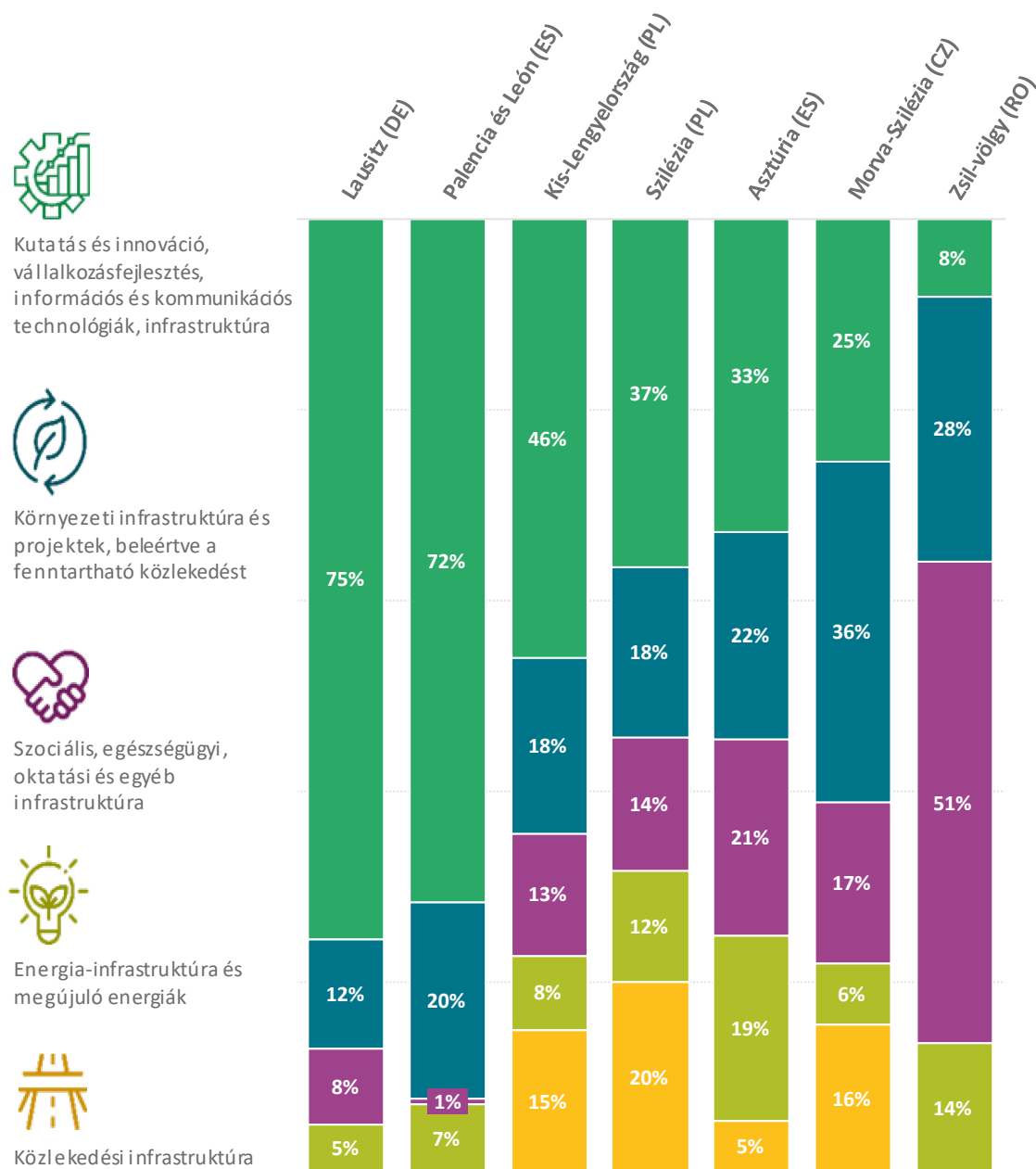
Forrás: Európai Számvevőszék, az Európai Bizottság birtokában lévő információk alapján.

¹⁷ Az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló (EU) 2018/1999 rendelet (HL L 328., 2018.12.21., 1. o.) 3. és 14. cikke.

Az ERFA-ból és a Kohéziós Alapból elérhetőek voltak ugyan támogatások, de ezek nem gyakoroltak jelentős hatást az energetikai átalakulásra és a munkahelyekre

36 A **10. ábra** az ERFA-források felhasználását mutatja be a kiválasztott széntermelő régiókban, többek között nemzeti szintű programok keretében is. Lausitzban (DE), Palencia és Leónban (ES) és Kis-Lengyelországban (PL) az ERFA-források nagy részét kutatásra, innovációra és vállalkozásfejlesztésre fordították. A Zsil-völgyben (RO), Sziléziában (PL) és Morva-Sziléziában (CZ) az összegek jelentős részét a szociális, egészségügyi, oktatási és közlekedési infrastruktúrák fejlesztésére költötték el. Lausitz kivételével valamennyi régióban az ERFA-források több mint 18%-át a környezet javítását célzó intézkedésekre, például szennyvíztisztító létesítményekre vagy a levegőminőség javítását célzó fellépésekre fordították. 2021 utolsó negyedévére az ellenőrzésünk által érintett hét régió összesen 9,5 milliárd euró összegű uniós támogatást hagyott jóvá az ERFA keretében megvalósuló projektek finanszírozására.

10. ábra. A 2014–2020-as ERFA felhasználása a kiválasztott szénorientált régiókban

Forrás: Európai Számvevőszék, a tagállamoktól és a kiválasztott szénorientált régióktól kapott információk alapján.

37 Az ERFA-finanszírozás mellett a Kohéziós Alapból is felhasználtak 2,5 milliárd eurót projektek támogatására négy régióban. A Zsil-völgyben (RO) e finanszírozás jelentős mértéket öltött: a régió által a Kohéziós Alapból és az ERFA-ból együttesen eszközölt kiadásoknak a 46%-át tette ki. A támogatott projektek célja Hunyad megye víz- és szennyvízrendszerének felújítása és korszerűsítése volt. Sziléziában (PL) és Kis-Lengyelországban (PL) a Kohéziós Alap a 28%-át, illetve a 22%-át adta a két alap

együttes forrásainak, amelyek többségét a transeurópai közlekedési hálózatba tartozó vasutak, autópályák és utak építésére fordították. Morva-Sziléziában (CZ) a Kohéziós Alap a két alap együttes összegének 14%-át adta, és itt is nagyrészt közlekedési infrastrukturális projektek támogatására használták fel.

38 A **3. táblázat** a közvetlenül az ERFA-támogatásnak köszönhetően létrehozandó munkahelyek számát mutatja meg az irányító hatóságoktól kapott adatok szerint. Az adat viszonylag alacsony (kevesebb mint 5%) a kiválasztott régiók 2014–2020-as átlagos munkanélküliségi rátájához képest. Mivel a támogatott projektek kapcsán különféle termékek és szolgáltatások iránt is kereslet keletkezik, ezáltal az ERFA közvetetten is teremt munkahelyeket, de ezekre vonatkozóan nem állnak rendelkezésre adatok.

3. táblázat. A 2014–2020-as ERFA-finanszírozású projektekkel közvetlenül létrehozandó munkahelyek áttekintése

Régió	Munkahelyek száma (A)	Munkanélküliek átlagos száma 2014 és 2020 között (B)	Százalékos értékben kifejezve (A/B*100)
Morva-Szilézia (CZ)	387	33 800	1,1
Lausitz (DE)	110	24 000	0,5
Asztúria (ES)	668	74 700	0,9
Szilézia (PL)	3 802	93 600	4,1
Kis-Lengyelország (PL)	2 151	70 500	3,1
Zsil-völgy (RO)	104	75 000	0,1

Forrás: Európai Számvevőszék, a tagállamok és az Eurostat által szolgáltatott információk alapján (a spanyol hatóságok nem szolgáltatottak információkat Palenciára és Leónra (ES) vonatkozóan). A Zsil-völgy (RO) esetében a munkanélküliek átlagos száma helyett az aktív népesség azon tagjainak számát vesszük figyelembe, akiknek nincs munkahelyük (lásd: **1. háttérmagyarázat**).

39 Az Európai Bizottság egy 2020. évi jelentésében¹⁸ értékelte a NUTS 2 szintű, korábbi szénorientált régiók potenciálját a megújuló energiaforrásokba való beruházás

¹⁸ Európai Bizottság/JRC, *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth*, 2020, 5–6. o.

és az ilyen tisztaenergia-technológiák segítségével történő munkahelyteremtés tekintetében. A hét kiválasztott régió értékelése az alábbiak szerint alakult:

- Brandenburg (Lausitz) (DE), Asztúria (ES) és Kasztília és León (Palencia és León) (ES) régiókban a tisztaenergia-technológiák alkalmazása nagy foglalkoztatási potenciállal bír.
- Kis-Lengyelország (PL) és a nyugat-romániai régió (Zsil-völgy) lassú ütemben már 2030-ig is fejlesztheti a foglalkoztatást a tisztaenergia-technológiák segítségével, de az e technológiákban rejlő munkahely-teremtési potenciált csak 2050-ben tudná teljes mértékben kiaknázni.
- Morva-Szilézia (CZ) és Szilézia (PL) esetében korlátozott annak lehetősége, hogy a széniparhoz kapcsolódó, kieső munkahelyeket teljes mértékben pótolni tudják a tisztaenergia-technológiai foglalkoztatással.

40 A kiforrott megújulóenergia-technológiák telepítésére irányuló nagyobb projektek rendszerint nem részesülnek támogatásban uniós forrásokból, mivel ezek ma már feltételezhetően elegendő bevételi forrást generálnak, így nem kaphatnak támogatást¹⁹. Az esb-alapok ezért általában kisebb létesítményeket támogatnak. Ezt a hét kiválasztott régió – főként új napelemek telepítésére fordított – ERFA-kiadásairól készített elemzésünk is megerősítette. A Zsil-völgyben (RO) nem finanszíroztak megújulóenergia-létesítményeket, négy kiválasztott régió pedig a szerződésbe vett ERFA-forrásainak kevesebb mint 1%-át költötte megújuló energiaforrásokra. Szilézia (PL) kötötte le az ERFA-kiadások legnagyobb részét (mintegy 3%-át) megújuló energiaforrásokra: ez az összeg új megújulóenergia-kapacitást fog biztosítani, és a régió – az előző bekezdésben említett 2020. évi jelentés szerinti – potenciális technikai kapacitásának 2,3%-át teszi ki.

41 Az Unió az energiahatékonyság elsődlegességének elvét alkalmazza, amely értelmében a kiegészítő energiaellátásba való beruházás helyett először az energiahatékonyságot kell javítani. Az ellenőrzött régiókban a közcélú infrastruktúrára, a meglévő lakásállományra, a kkv-kra és a nagyvállalatokra irányuló energiamegtakarítási projektekre fordított ERFA-kiadások aránya az ERFA szerződésbe vett kiadásainak 2,4%-ától (Palencia és León, ES) 15%-áig (Asztúria, ES) terjedt.

42 Ezeknek az uniós finanszírozású energiahatékonysági intézkedéseknek a várható hatását csak Morva-Szilézia (CZ) esetében tudtuk megállapítani, ahol a 2014–2020-as időszak projektjei várhatóan a régió teljes éves hőfogyasztásának közel 5%-át kitevő

¹⁹ Az 1303/2013/EU rendelet (HL L 347., 2013.12.20., 320. o.) 61. cikke.

éves energiamegtakarítást eredményeznek. Szilézia (PL) és Kis-Lengyelország (PL) esetében a hatóságok csak a regionális programok hatásáról szolgáltatott adatokat, a nemzeti szintűekéről nem. E két régióban az uniós finanszírozású energiamegtakarítás várhatóan nem éri el az éves hőfogyasztás 3%-át és az éves villamosenergia-fogyasztás 1%-át. A mintánkban szereplő többi régió nem szolgáltatott eléggé teljes körű adatokat ahhoz, hogy becslést készíthessünk.

43 A vállalkozások energiahatékonyságáról szóló jelentésünkben mi is arra a következtetésre jutottunk, hogy az uniós finanszírozású energiahatékonysági projektek csak szerény mértékben járulnának hozzá az uniós célkitűzésekhez²⁰. Az Európai Bizottság 2020. évi tanulmányából²¹ kiderül, hogy a nemzeti szintű energiamegtakarítások²² zöme energiahatékonysági kötelezettségeknek vagy az energiaadóztatásnak tudható be.

Az Unió a közelmúltban jelentősen növelte a szénorientált régiók átalakulásához nyújtott támogatását

44 2017 decemberében a Bizottság bejelentette [az átalakulóban lévő szénorientált régiókra irányuló kezdeményezés](#) (CRiT) elindítását, amelyhez 3,1 millió euró költségvetést rendelt. A kezdeményezés középpontjában az összes érdekelt felet összefogó nyílt platform állt, amely előmozdította a szénorientált régiók közötti tudás- és tapasztalatcserét, emellett technikai segítséget nyújtott hét konkrét szénorientált régió (köztük Asztúria (ES), Szilézia (PL), Kis-Lengyelország (PL) és a Zsil-völgy (RO)) számára. 2020 júniusában a Bizottság a CRiT-platform tapasztalataira építve elindította

²⁰ [02/2022. sz. különjelentés](#): „Vállalkozások energiahatékonysága: Van némi energiamegtakarítás, de a tervezést és a projektkiválasztást hiányosságok jellemzik”, 117–120. bekezdés.

²¹ Európai Bizottság (2020), [A tagállamok által a 2020-ra vonatkozó nemzeti energiahatékonysági célkitűzések elérése és az energiahatékonyságról szóló irányelv végrehajtása terén elért előrehaladás 2019. évi értékelése az energiahatékonyságról szóló 2012/27/EU irányelv 24. cikkének \(3\) bekezdésében előírtak szerint](#), COM(2019) 326 final, 3. ábra.

²² Az [energiatihékonysági irányelv](#) 7. cikke szerinti megtakarítások.

az **igazságos átmenet platformot**. A JRC által közzétett jelentések²³ több ilyen régiót azonosítottak és ismertettek.

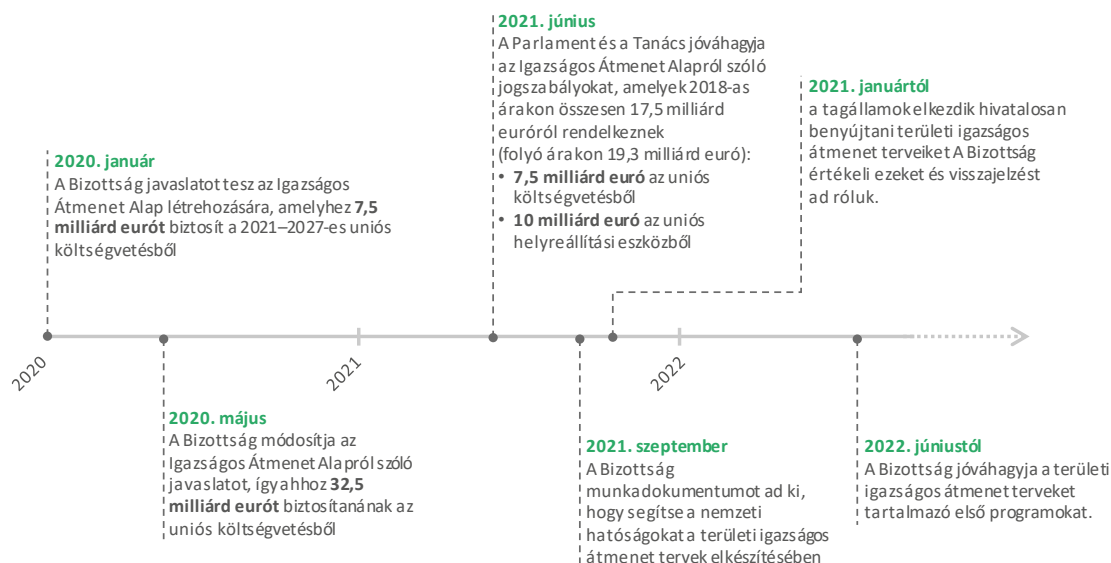
45 Az európai zöld megállapodás részeként a Bizottság javaslatot tett az igazságos átmenet mechanizmusra, amely a klímasemleges gazdaságra való átállás által leginkább érintett és jelenleg a fosszilis tüzelőanyagoktól – többek között a széntől, a tőzegtől és az olajpalától, valamint a jelentős mennyiségű üvegházhatású gázt generáló ipari folyamatoktól – függő régiókat (a továbbiakban: az átállás által érintett régiók) és ágazatokat célozza meg. A megállapodás három pillérből áll:

- o a 19,3 milliárd eurós költségvetésű, főként vissza nem térítendő támogatást nyújtó Igazságos Átmenet Alap²⁴, amelyet a Bizottság és a tagállamok közötti megosztott irányítás keretében hajtanak végre (lásd: **11. ábra**);
- o az igazságos átmenet program, amely az InvestEU keretében költségvetési garanciákat nyújt a magánberuházások bevonásához;
- o a közszektor-hitelezési eszköz, amely az EBB-hiteleket uniós támogatásokkal kombinálja.

²³ Európai Bizottság/JRC, *EU coal regions: opportunities and challenges ahead*, 2018.
Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth, 2020.
Európai Bizottság/JRC, *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, 2021.

²⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1056 rendelete (2021. június 24.) az Igazságos Átmenet Alap létrehozásáról (HL L 231., 2021.6.30., 1. o.).

11. ábra. Az Igazságos Átmenet Alap időrendi áttekintése

Forrás: Európai Számvevőszék, a jogszabályok és a Bizottságtól kapott információk alapján.

46 Az Igazságos Átmenet Alapról szóló rendeletre irányuló bizottsági javaslatokról kiadott véleményünkben²⁵ rámutattunk, hogy a Bizottság nem végzett átfogó elemzést sem arról, hogy a korábbi uniós finanszírozás milyen eredményeket ért el ezekben a régiókban, sem pedig azok fennmaradó szükségleteiről. Hangsúlyoztuk továbbá a különböző finanszírozási források összehangolásának és komplementaritásának fontosságát. Külön hangsúlyoztuk: fennáll a kockázat, hogy az átállás társadalmi-gazdasági és környezeti költségeinek enyhítésére szánt forrásokat úgy költhetik el, hogy közben nem történik meg ténylegesen az átállás, mivel előfordulhat, hogy egyes régiók nem alakítják át nagy szén-dioxid-kibocsátású iparágukat. Ezt a kockázatot tovább fokozza a program szűkös időkerete. Az Európai Unió Helyreállítási Eszközből származó, 10,87 milliárd euró összegű forrást 2023 végéig le kell kötni és 2026 végéig fel kell használni.

47 A területi igazságos átmenet tervek az Igazságos Átmenet Alap végrehajtásának központi elemei. 2022 augusztusáig tíz területi igazságos átmenet tervet hagytak jóvá. Ukrajna 2022. évi orosz inváziója és annak az energiapiacra gyakorolt hatása

²⁵ 5/2020 sz. vélemény a Méltányos Átállást Támogató Alap létrehozásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló, 2020. január 14-i és 2020. május 28-i 2020/0006 (COD) bizottsági javaslatról.

késleltetheti a szénről való átállást és hatással lehet az átmenetre vonatkozó tervek végrehajtására.

48 Az Igazságos Átmenet Alapról szóló rendelet több olyan elemet is meghatároz, amelyeket a tagállamoknak a területi igazságos átmenet terveikben ismertetniük kell, köztük a nemzeti szintű átállási folyamatot, a leginkább érintett régiók átállással kapcsolatos kihívásait és az Igazságos Átmenet Alap várható hozzájárulását²⁶. A bizottsági részlegeknek a programozási követelményekkel kapcsolatos véleményét a területi igazságos átmenet tervekről szóló bizottsági szolgálati munkadokumentum²⁷ ismerteti. Ami a tervek elfogadásának feltételeit illeti, a dokumentum leírja azokat a helyzeteket, amelyekben a Bizottság várhatóan elfogadja vagy elutasítja a tagállamok javaslatait. Ezek a feltételek részben csökkenthetik a véleményünkben azonosított kockázatok egy részét, de ellenőrzésünk idején még túl korai lett volna értékelni, hogy ezeket hogyan fogják alkalmazni a gyakorlatban.

Bár összességében javult a helyzet, egyes tagállamokban a szén továbbra is jelentős üvegházhatásúgáz-kibocsátási forrást jelent

49 Megvizsgáltuk a szénből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátások alakulását. A következőket értékeltük:

- az uniós fűtőszéntermelés visszaesésének megfelelő mértékben csökkent-e a szén villamosenergia- és hőtermelésre való felhasználása (és a kapcsolódó szén-dioxid-kibocsátás);
- rendelkezésre állnak-e megbízható becslések a működő és a felhagyott szénbányákból származó metánkibocsátásról, valamint léteznek-e a bezárt bányák metánkibocsátásának korlátozására vonatkozó szabályok és ösztönzők.

A szén égetéséből származó szén-dioxid-kibocsátás csökkent, de a belföldön bányászott szenet néha importtal vagy más fosszilis tüzelőanyagokkal váltották ki

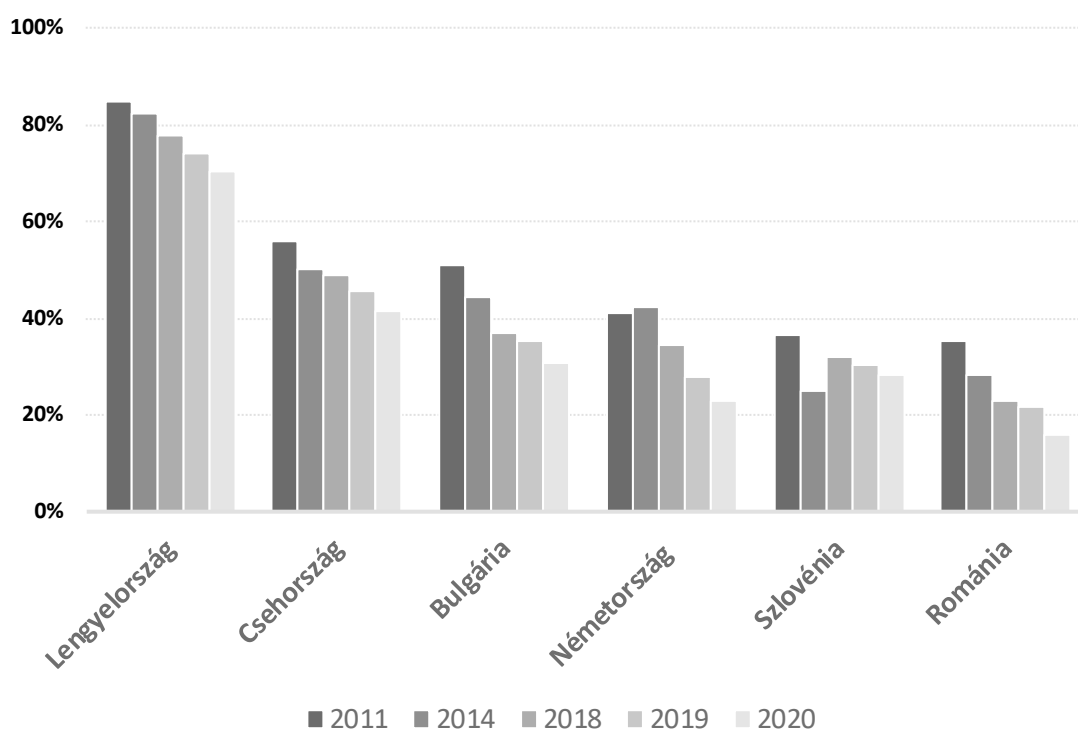
50 Az EU-27-ben 1990 és 2020 között 59%-kal csökkent a szén villamosenergia- és hőtermelésre való felhasználásából származó szén-dioxid-kibocsátás. A **12. ábra** szerint

²⁶ Az (EU) 2021/1056 rendelet 11. cikke.

²⁷ A Bizottság szolgálatainak munkadokumentuma a területi igazságos átmenet tervekről, SWD(2021) 275 final.

ugyanakkor a bruttó szénalapú villamosenergia- és hőtermelés aránya 2020-ban hat uniós országban még mindig meghaladta a 15%-ot. A **12. ábrán** ismertetett hat uniós tagállamban a szén villamosenergia- és hőtermelési célú égetése az üvegházhatásúgáz-kibocsátás 9–32%-áért volt felelős 2020-ban (nem számítva a földhasználatból, a földhasználat változásából és az erdőgazdálkodásból származó kibocsátásokat és nyelőket, valamint a nemzetközi légi közlekedésből származó kibocsátásokat)²⁸.

12. ábra. A szénalapú villamosenergia- és hőtermelés aránya

Forrás: Európai Számvevőszék, az EEA Eurostat által közzétett adatai alapján.

51 A szénből előállított villamos és hőenergia részaránya 2013 és 2020 között 11 százalékponttal, 25%-ról 14%-ra csökkent az Unió teljes területén. Bár a megújuló energiaforrásokból előállított villamos energia és hő aránya ugyanebben az időszakban 11 százalékponttal nőtt, a fosszilis gázból előállított energia aránya szintén 4 százalékponttal emelkedett (lásd: **1. ábra**). Az ellenőrzésünk során vizsgált régiók és az érintett tagállamok esetében általában azt állapítottuk meg, hogy a szenet nem csak fenntartható energiaforrásokkal helyettesítették.

- Csehország Morva-Szilézia régiójában 2014 és 2019 között 60%-kal csökkent a kőszéntermelés. A megnövekedett kőszénimport miatt azonban Csehországban

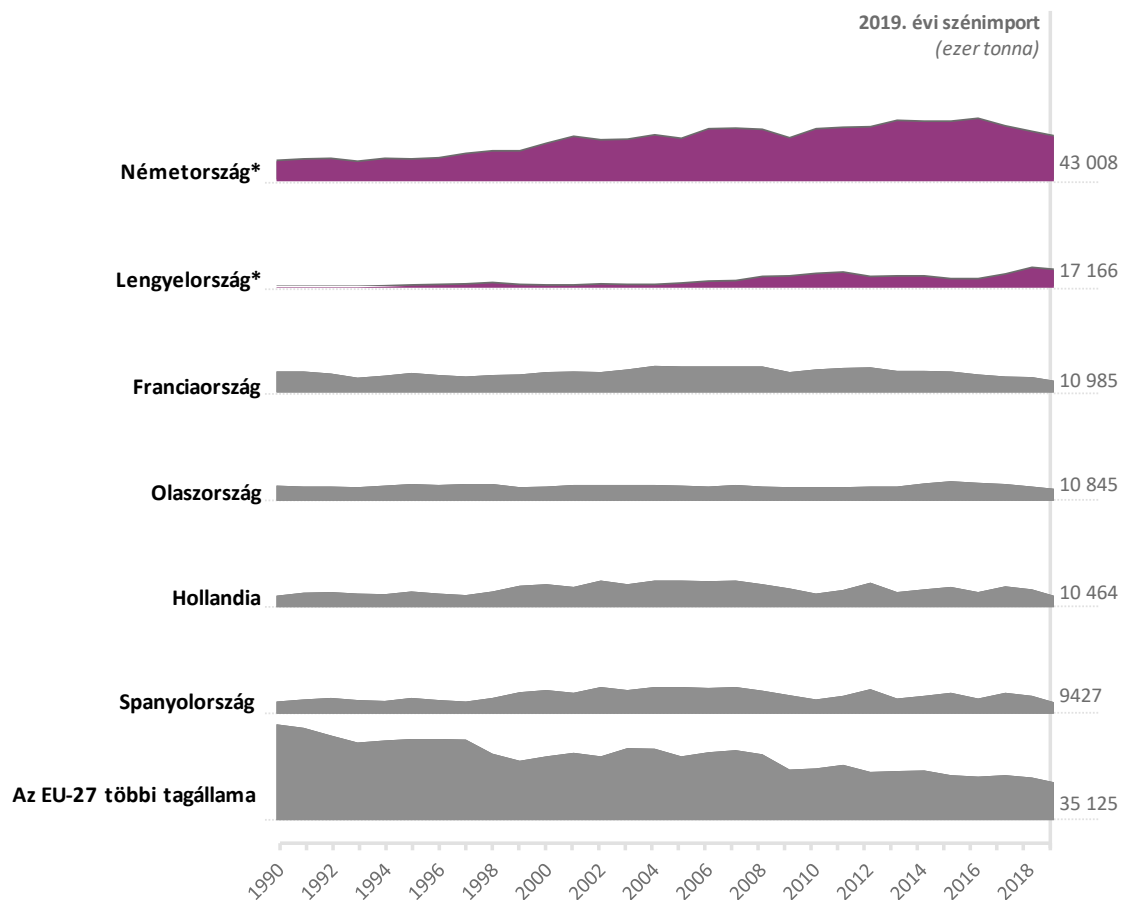
²⁸ EEA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2020 and inventory report 2022*, 2022, 80. és 102. o.

mindössze 32%-kal csökkent a kőszén égetése által okozott szén-dioxid-kibocsátás.

- o Lausitzban (DE) az aktív bányák több szenet termeltek ki a bezárt cottbusi bányából kieső termelés fedezésére.
- o Spanyolországban 2013 és 2019 között 63%-kal csökkent a szén villamosenergia- és hőtermelésre való felhasználásából származó szén-dioxid-kibocsátás. E csökkenésnek azonban mintegy 40%-át semlegesítette a fosszilis gáz fokozott felhasználása.
- o Lengyelországban a kőszéntermelés 2014 és 2020 között 25%-kal, a felhasználás azonban csak 15%-kal csökkent, mivel a belföldi termelést részben importtal helyettesítették.
- o A Zsil-völgyben (RO) a széntermelés csökkenését részben semlegesítette a megnövekedett fosszilisgáz-import.

52 A **13. ábra** azokat az uniós tagállamokat mutatja be, amelyek a legtöbb szenet importálták: ennek 2019-ben 91,5%-át tette ki a kőszén. Németország és Lengyelország az elmúlt 15 évben jelentősen növelte szénimportját, miközben az Unió többi részében általában csökkent a behozott szén mennyisége.

13. ábra. Szénimport

*Azon tagállamok, amelyek jelenlegi importja meghaladja az 1990. évit: Csehország, Németország, Lengyelország és Szlovénia

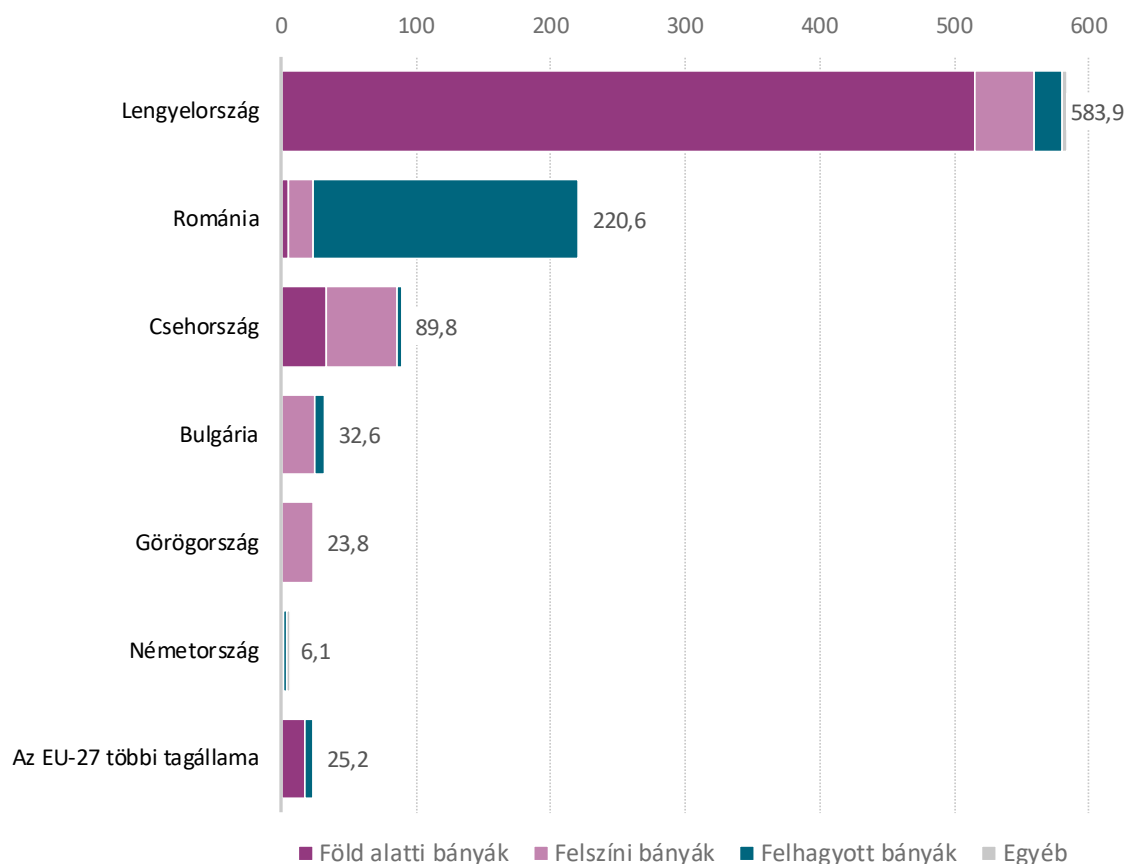
Forrás: Európai Számvevőszék, az Eurostat adatai alapján.

A tagállamok eddig kevés figyelmet fordítottak a bezárt vagy felhagyott szénbányák metánkibocsátására

53 A **14. ábra** szerint Lengyelország felelős a szénbányászatból és -kezelésből származó messze legnagyobb metánkibocsátásért, a második és harmadik helyet Románia és Csehország foglalja el: a három tagállam együttesen az összes metánkibocsátás 89%-át adja²⁹. A diagramból az is kiderül, hogy az aktív föld alatti bányák járulnak hozzá a legnagyobb mértékben a metánkibocsátáshoz. Mivel ezekben a bányákban a metánkoncentrációt egészségügyi és biztonsági okokból folyamatosan ellenőrzik, az aktív föld alatti bányák nemzeti üvegházhatásúgáz-nyilvántartásában szereplő, metánkibocsátásra vonatkozó becslések megbízhatónak tekinthetők.

²⁹ EEA, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021*, 2021, 346. o.

14. ábra. A szénbányák becsült metánkibocsátása 2019-ben (ezer tonna)

Forrás: Európai Számvevőszék, az EEA ÜHG-jegyzékeiből származó adatok alapján.

54 A felszíni bányákból származó kibocsátásokat nem lehet folyamatosan mérni, mivel azok nagy területen oszlanak szét. Így a legpontosabb becslési módszer az egyes aktív bányákban kitermelt szénmennyiség és egy kibocsátási tényező szorzatán alapul. A bezárt vagy felhagyott földalatti bányák metánkibocsátására vonatkozó becslések a legkevésbé pontosak, mivel ezekben a bezárt bányákban nem mérik folyamatosan a metán szintjét, ami megbízhatóbb kibocsátási tényezők kiszámítását tenné lehetővé. Egy 2020-as tanulmány³⁰ előrejelzése szerint a teljes szénipar tekintetében a jövőben jelentősen nőni fog a bezárt (nem elárasztott) vagy felhagyott bányákból származó metánkibocsátás aránya, főként az aktív bányák alacsonyabb kibocsátása és a nemrégiben bezárt bányák mélyebb aknáí miatt.

55 Néhány tagállam – többek között Csehország, Németország és Lengyelország – támogatások, állami támogatás és adókedvezmények formájában ösztönzőket vezetett

³⁰ N. Kholod et al., *Global methane emissions from coal mining to continue growing even with declining coal production*, *Journal of Cleaner Production*, Volume 256, 120489, 2020.

be a bezárt vagy felhagyott bányákból származó metánt villamosenergia- és hőtermelés céljából felhasználó rendszerekbe történő beruházásokhoz. Az ellenőrzésünk során vizsgált országokban azonban csak néhány jelenleg is működő projekt használ fel bezárt vagy felhagyott bányákból származó metánt villamosenergia-termelésre – kivétel ez alól Németország, ahol több mint 50 ilyen projekt működik³¹.

56 Jelenleg nincsenek olyan uniós szintű szabályok, amelyek korlátoznák a szénbányászatból és -kezelésből származó metánkibocsátást. Mindazonáltal a Bizottság – egy 2021-ben közzétett rendeletjavaslat³² formájában – lépéseket tett annak érdekében, hogy jobb információkat szerezzen a működő, bezárt, illetve felhagyott szénbányákból származó metánkibocsátásról, és csökkentse ezeket a kibocsátásokat. A **15. ábra** ennek a javaslatnak a szénágazat szempontjából releváns elemeit mutatja be.

15. ábra. A rendeletjavaslatnak a szénágazatból származó metánkibocsátással kapcsolatos fő elemei

	 Bezárt vagy felhagyott föld alatti szénbányák	 Működő föld alatti és felszíni szénbányák
Nyomon követés és beszámolás	<ul style="list-style-type: none"> a bezárt vagy felhagyott szénbányák nyilvántartásának létrehozása mérőberendezések telepítése, rendszeres mérés és beszámolás 	<ul style="list-style-type: none"> szabályok bevezetése a metánkibocsátások nyomon követése és a kapcsolódó beszámolás tekintetében
Enyhítés	<ul style="list-style-type: none"> a metánkibocsátások csökkentését célzó terv kidolgozása és végrehajtása 	<ul style="list-style-type: none"> a metánlefúvatás és -fáklyázás tilalma a metánmentesítő állomásokon (2025-től) és a szellőzőaknáknakban (2027-től) a föld alatti szénbányákban

Forrás: Európai Számvevőszék, a rendeletjavaslat alapján.

³¹ A szénbányászat metánkibocsátásának adatbázisa (Coal Mine Methane Database), amelyet az Egyesült Államok Környezetvédelmi Ügynökségének szénhez kötött metánnal kapcsolatos tájékoztatási programja dolgozott ki a Global Methane Initiative Coal albizottság kérésére.

³² [Javaslat: az Európai Parlament és a Tanács rendelete az energiaágazaton belüli metánkibocsátás csökkentéséről és az \(EU\) 2019/942 rendelet módosításáról \(COM\(2021\) 805 final\).](#)

Következtetések és ajánlások

57 Ellenőrzésünk során azt értékeltük, hogy a 2014 és 2020 közötti időszakban nyújtott uniós támogatás eredményesen hozzájárult-e a társadalmi-gazdasági és energetikai átalakuláshoz hét olyan kiválasztott uniós régióban, ahol a szénipar hanyatlásban van. Megállapítottuk, hogy a szénorientált régióknak nyújtott uniós támogatás nem irányult igazán célzottan a munkahelyteremtésre és az energetikai átalakulásra és nem is gyakorolt jelentős hatást azokra, valamint hogy az általános előrehaladás ellenére a szén továbbra is jelentős üvegházhatásúgáz-kibocsátási forrást jelent egyes tagállamokban.

58 Először azt vizsgáltuk meg, hogy az elbocsátott szénipari dolgozók megfelelő képzésben és segítségnyújtásban részesültek-e, hogy könnyebben találhassanak új állást. A regionális hatóságok nemzeti és uniós forrásokat egyaránt felhasználhattak erre a célra. Megállapítottuk, hogy az elbocsátott szénipari dolgozók számára rendelkezésre álltak az ESZA által finanszírozott képzések, de ennek a konkrét csoportnak a részvételi adatait nem dokumentálták kellőképpen. Az ellenőrzésünk hatókörébe tartozó régiók többségében általában kedvező volt a munkaerőpiaci helyzet, ami csökkentette annak kockázatát, hogy az elbocsátott szénipari munkavállalók nem tudnak újra elhelyezkedni (26–32. bekezdés).

59 Másodszor értékeltük, hogy a tagállamok – a Bizottsággal együttműködve – meghatározták-e a szénorientált régiók társadalmi-gazdasági szükségleteit és ennek megfelelően irányozták-e elő a forrásokat. A kiválasztott szénorientált régiók különböző módokon használták fel az uniós forrásokat saját egyedi szükségleteik kielégítésére, de kevés figyelmet fordítottak a társadalmi-gazdasági és energetikai átalakulásra. Megállapítottuk, hogy a legtöbb régió a 2014–2020-as időszak vége felé kidolgozta átállási stratégiáját.

60 Kimutattuk, hogy a közvetlenül az ERFA keretében végrehajtott beruházások révén ezekben a régiókban létrehozott munkahelyek száma viszonylag alacsony volt. Megállapítottuk, hogy a mintánkban szereplő régiók többségében a finanszírozott projektek nem gyakoroltak jelentős hatást az energiamegtakarításra vagy a megújulóenergia-termelési kapacitásra (33–43. bekezdés).

61 2018 óta a Bizottság különböző területeken szakértői támogatást kínál a szénorientált régióknak, és 2020-ban javaslatokat tett a 19,3 milliárd eurós Igazságos Átmenet Alap létrehozására. Az Igazságos Átmenet Alapról szóló rendeletre irányuló bizottsági javaslatokról kiadott véleményünkben rámutattunk, hogy a Bizottság nem

végzett átfogó elemzést sem arról, hogy a korábbi uniós finanszírozás milyen eredményeket ért el ezekben a régiókban, sem pedig a régiók fennmaradó szükségleteiről. Megállapítottuk továbbá, hogy a tagállamok számára nehézséget jelent a meghatározott időkereten belül rendelkezésre álló források oly módon történő felhasználása, hogy azok révén ténylegesen megvalósítható legyen az átállás. Ezek a hiányosságok azzal a kockázattal járnak, hogy az átállás társadalmi-gazdasági és környezeti költségeinek enyhítésére szánt forrásokat esetleg elköltik bár, de ténylegesen nem történik meg az átállás. Ez a kockázat Ukrajna 2022-es orosz inváziójával csak tovább nőtt (44–48. bekezdés).

1. ajánlás. Annak ellenőrzése, hogy az Igazságos Átmenet Alapot eredményesen és hatékonyan használják-e fel a szénorientált és a nagy szén-dioxid-kibocsátású régiókban a klímasemlegesség irányába való elmozdulás társadalmi-gazdasági hatásának enyhítésére

A Bizottság a területi igazságos átmenet terveknek és programoknak, illetve azok módosításainak jóváhagyásakor, valamint azok végrehajtásának nyomon követése és a kapcsolódó beszámolás során ellenőrizze, hogy a tagállamok:

- a) meghatároztak-e konkrét tervezett intézkedéseket és időkeretet a szénről való átállásra és a nagy szén-dioxid-kibocsátású tevékenységeknek az Unió éghajlatpolitikai célkitűzéseivel összhangban történő átalakítására vonatkozóan;
- b) biztosították-e, hogy a programozott források ne haladják meg az átállás ütemével összhangban meghatározott pénzügyi szükségleteket;
- c) gondoskodtak-e a különböző uniós és nemzeti finanszírozási források közötti komplementaritásról és koordinációról.

Megvalósítás céldátuma: 2022 a területi igazságos átmenet tervek és programok elfogadása tekintetében; 2026 a nyomon követés és beszámolás tekintetében

62 Végül azt értékeltük, hogy az uniós széntermelés visszaesésével párhuzamosan csökkent-e a szénből származó üvegházhatásúgáz-kibocsátás. Megállapítottuk, hogy a szén égetéséből származó szén-dioxid-kibocsátás jelentősen csökkent, de a belföldön bányászott szenet néha importtal vagy más fosszilis tüzelőanyagokkal váltották ki. A bruttó szénalapú villamosenergia- és hőtermelés aránya 2020-ban hat uniós országban még mindig meghaladta a 15%-ot.

63 Megállapítottuk azt is, hogy a bezárt vagy felhagyott bányák metánkibocsátására vonatkozó beszámolás nem volt kellően megbízható, és – Németország kivételével – az ilyen bányákból származó metánt csak nagyon kis mértékben használják fel. Az ilyen kibocsátások mérséklése és a vonatkozó beszámolás jelenleg nincs megfelelően szabályozva, de a Bizottság egy 2021 decemberében közzétett javaslattal már törekszik e problémák kezelésére (49–56. bekezdés).

2. ajánlás. A metánkibocsátás mérésére és kezelésére vonatkozó bevált gyakorlatok megosztása

A Bizottság az energiaágazaton belüli metánkibocsátás csökkentéséről szóló rendeletre irányuló 2021. évi javaslatra építve gyűjtse és ossza meg a bezárt vagy felhagyott szénbányák metánkibocsátásának mérésére és kezelésére vonatkozó tagállami bevált gyakorlatokat.

Megvalósítás céldátuma: 2025

A jelentést 2022. szeptember 21-i luxembourgi ülésén fogadta el a Joëlle Elvinger számvevőszéki tag elnökölte I. Kamara.

a Számvevőszék nevében

Klaus-Heiner Lehne
elnök

Melléklet

Az Unió széntermelése és -fogyasztása

(ezer tonna)

Tagállamok	2010		2015		2020	
	Termelés	Fogyasztás	Termelés	Fogyasztás	Termelés	Fogyasztás
Belgium	2 005	7 836	1 274	6 329	1 140	4 613
Bulgária	30 749	34 080	36 797	37 915	23 055	23 915
Csehország	58 180	55 599	48 984	48 657	34 113	37 281
Dánia	-	6 521	-	3 154	-	1 240
Németország	197 914	249 172	200 171	255 305	120 452	151 630
Észtország	22	60	8	29	15	12
Írország	-	2 024	-	2 401	-	708
Görögország	56 520	58 319	46 246	44 548	14 054	14 645
Spanyolország	10 561	16 582	4 695	26 272	567	5 554
Franciaország	3 219	21 787	3 315	17 512	2 417	10 421
Horvátország	-	1 198	-	1 021	-	603
Olaszország	4 211	25 705	1 768	21 581	1 292	9 152
Ciprus	-	27	-	6	-	22
Lettország	-	170	-	81	-	39
Litvánia	-	316	-	265	-	221
Luxemburg	-	111	-	84	-	66
Magyarország	10 195	11 761	10 267	11 423	6 991	8 097
Málta	-	-	-	-	-	-
Hollandia	2 130	14 228	2 117	20 056	1 947	8 288
Ausztria	1 431	6 472	1 379	6 103	1 370	5 025
Lengyelország	142 963	144 591	145 477	138 339	108 476	111 560
Portugália	-	2 705	-	5 512	-	957
Románia	31 129	32 611	25 493	27 858	15 031	16 678
Szlovénia	4 430	4 950	3 168	3 613	3 175	3 491
Szlovákia	4 093	9 333	3 637	8 049	2 187	5 608
Finnország	866	8 256	915	5 271	796	3 639
Svédország	1 197	4 283	1 187	4 060	1 070	3 153
EU-27	561 815	718 697	536 898	695 445	338 149	426 620

Forrás: Eurostat.

Betűszavak és rövidítések

CO₂: Szén-dioxid

ERFA: Európai Regionális Fejlesztési Alap

Esb-alapok: Európai strukturális és beruházási alapok

ESZA: Európai Szociális Alap

ESZA: Európai Szociális Alap

GYELV: Gyengeségek, erősségek, lehetőségek és veszélyek

IÁA: Igazságos Átmenet Alap

JRC: Közös Kutatóközpont

KA: Kohéziós Alap

NEKT: Nemzeti energia- és klímaterv

OP: Operatív program

PM_{2.5}: Finomrészecske

Glosszárium

Állami támogatás: Vállalkozásnak vagy szervezetnek nyújtott közvetlen vagy közvetett kormányzati támogatás, amely annak számára előnyt jelent versenytársaival szemben.

Európai strukturális és beruházási alapok: Az öt fő uniós alap, amelyek mindegyike a gazdasági fejlődés támogatását célozza Unió-szerte a 2014–2020-as időszakban: az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai Szociális Alap, a Kohéziós Alap, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap és az Európai Tengerügyi és Halászati Alap.

Európai zöld megállapodás: Az Unió 2019-ben elfogadott növekedési stratégiája, amely célul tűzi ki, hogy az Unió 2050-re klímasemlegessé váljon.

Fűtőszén: Elsősorban erőművekben, villamosáram- és hőtermelésre használt szén.

GYELV-elemzés: Valamely gazdálkodó egység, joghatóság vagy program gyengeségeinek, erősségeinek, lehetőségeinek és veszélyeinek értékelése.

Kis- és középvállalkozás (kkv): 250 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató vállalkozás, amelynek éves forgalma nem haladja meg az 50 millió eurót, vagy éves mérlegfőösszege nem haladja meg a 43 millió eurót.

Klímasemlegesség: Az a helyzet, amikor az emberi tevékenységek nem eredményeznek nettó éghajlati hatást.

Nagy szén-dioxid-kibocsátású régiók: Olyan régiók, amelyekben széles körben használnak fosszilis tüzelőanyagokat villamosenergia-előállításra, fűtésre vagy az ipari eljárások során, ami magas üvegházhatásúgáz-kibocsátást eredményez.

NUTS: *Nomenclature des unités territoriales statistiques* – az uniós régiókat statisztikai célból és a regionális politikai döntéshozatal céljából a népesség nagysága alapján három csoportba soroló rendszer, ahol a NUTS 1 a legnagyobb, a NUTS 3 pedig a legkisebb.

Operatív program: Az Unió által finanszírozott kohéziós projektek végrehajtásának meghatározott időszakra szóló alapvető kerete, amely tükrözi a Bizottság és az egyes tagállamok közötti partnerségi megállapodásokban meghatározott prioritásokat és célkitűzéseket.

Párizsi Megállapodás: 2015-ben aláírt nemzetközi megállapodás, amelyben a felek vállalják, hogy a globális felmelegedést 2 °C, sőt lehetőség szerint 1,5 °C alatt tartják.

Partnerségi megállapodás: A Bizottság és valamely tagállam(ok) vagy nem uniós ország(ok) között egy uniós kiadási program keretében létrejött megállapodás, amely például stratégiai terveket, beruházási prioritásokat, kereskedelmi vagy fejlesztésisegély-nyújtási feltételeket tartalmaz.

Üvegházhatású gáz: A Föld légkörében található gázok – többek között a szén-dioxid és a metán –, amelyek sugárzást nyelnek el és bocsátanak ki, csapdába ejtik a hőt, és így az ún. „üvegházhatás” révén felmelegítik a Föld felszínét.

A Bizottság válaszai

<https://www.eca.europa.eu/hu/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Időrendi áttekintés

<https://www.eca.europa.eu/hu/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Ellenőrző csoport

Ellenőrzéseinek eredményeit a Számvevőszék különjelentésekben mutatja be, amelyek egy adott költségvetési területhez kapcsolódó uniós szakpolitikákkal és programokkal, illetve az irányítással kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak. Hogy ellenőrzési munkája maximális hatást érjen el, témái megválasztásakor és feladatai megtervezésekor a Számvevőszék tekintetbe veszi a teljesítmény-, illetve megfelelőségi kockázatokat, az érintett bevétel vagy kiadás nagyságát, a várható fejleményeket, valamint a politika és a nagyközönség érdeklődését.

Ezt a teljesítmény-ellenőrzést a fenntartható természetierőforrás-gazdálkodásra szakosodott, Joëlle Elvinger számvevőszéki tag elnökölte I. Kamara végezte. Az ellenőrzést Nikolaos Milionis számvevőszéki tag vezette Kristian Sniter kabinetfőnök és Matteo Tartaggia kabinettagassé, Emmanuel Rauch ügyvezető, Jindřich Doležal feladatfelelős, valamint Gareth Roberts, Kurt Bungartz, Krzysztof Zalega, Pekka Ulander, Maria Eulàlia Reverté I Casas és Mihaela Vacarusu számvevők támogatásával. Grafikai támogatás: Marika Meisenzahl. Nyelvi támogatás: Richard Moore és Laura Mcmillan.

Balról jobbra: Kristian Sniter, Emmanuel Rauch, Maria Eulàlia Reverté I Casas, Nikolaos Milionis, Matteo Tartaggia, Pekka Ulander, Jindřich Doležal.

SZERZŐI JOGOK

© Európai Unió, 2022

Az Európai Számvevőszék dokumentumainak felhasználását a nyíltadat-politikáról és a dokumentumok további felhasználásáról szóló [6-2019. sz. számvevőszéki határozat](#) szabályozza.

Ellenkező rendelkezés (pl. egyedi szerzői jogi nyilatkozatokban foglaltak) hiányában az Európai Unió tulajdonában lévő számvevőszéki tartalmak a [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licenc](#) alá tartoznak. Ezért főszabály szerint a további felhasználás a forrás és a változtatások megfelelő feltüntetésével megengedett. A Számvevőszéktől származó tartalmak további felhasználásakor azok eredeti értelme és mondanivalója nem torzulhat. A Számvevőszék nem vonható felelősségre a továbbfelhasználás esetleges következményeiért.

Ha az adott tartalomban azonosítható magánszemélyek is érintettek (például ha egy kép a Számvevőszék munkatársait ábrázolja vagy harmadik fél is szerepel a források között), adott esetben további engedélyt is be kell szerezni.

Amennyiben ez megtörtént, akkor a vonatkozó engedély érvényteleníti a fenti általános érvényű engedélyt, és az abban foglalt, egyértelműen meghatározott felhasználási korlátozások érvényesek.

Az olyan tartalmak felhasználásához vagy reprodukálásához, amelyek nem az Európai Unió tulajdonát képezik, adott esetben közvetlenül a szerzői jog tulajdonosától kell engedélyt kérni:

10. és 15. ábra – ikonok: Az ábrák kidolgozása a [Flaticon.com](#) eszközeinek felhasználásával történt. © [Freepik Company S.L.](#) Minden jog fenntartva.

Az iparjogvédelem alatt álló szoftverek és dokumentumok – pl. szabadalmak, márkajelzések, bejegyzett formatervezési minták, logók és nevek – nem tartoznak a Számvevőszék továbbfelhasználási politikájának hatókörébe.

Az Európai Uniónak az europa.eu címtartomány alá tartozó intézményi weboldalai külső oldalakra mutató hivatkozásokat is tartalmaznak. Ezek nem tartoznak a Számvevőszék hatáskörébe, ezért ajánlott elolvasni az ott közzétett adatvédelmi és szerzői jogi rendelkezéseket.

Az Európai Számvevőszék logójának használata

Az Európai Számvevőszék logója kizárólag a Számvevőszék előzetes hozzájárulásával használható fel.

PDF	ISBN 978-92-847-8779-1	ISSN 1977-5733	doi:10.2865/58	QJ-AB-22-020-HU-N
HTML	ISBN 978-92-847-8792-0	ISSN 1977-5733	doi:10.2865/874794	QJ-AB-22-020-HU-Q

A szén kivezetése elengedhetetlen az Unió éghajlat-politikai célkitűzéseinek eléréséhez, ezért az Unió a klímasemlegesség irányába való átmenet támogatására 2020-ban létrehozta a 19,3 milliárd eurós költségvetésű Igazságos Átmenet Alapot. Hogy levonhassuk az Alap végrehajtásának tanulságait, megvizsgáltuk, hogy a 2014 és 2020 közötti időszakban nyújtott uniós támogatás eredményesen hozzájárult-e a társadalmi-gazdasági és energetikai átalakuláshoz azokban az uniós régiókban, ahol a szénipar hanyatlásban van. Megállapítottuk, hogy a támogatás nem irányult igazán célzottan a munkahelyteremtésre és az energetikai átalakulásra és nem is gyakorolt jelentős hatást azokra, valamint hogy az általános előrehaladás ellenére a szén továbbra is jelentős üvegházhatásúgáz-kibocsátási forrást jelent egyes tagállamokban. Ajánlásainkban az Igazságos Átmenet Alap eredményes és hatékony felhasználását, valamint a bezárt vagy felhagyott bányákból származó metánkibocsátások mérésének és kezelésének javítását célzó fellépésekre teszünk javaslatot.

A Számvevőszék különjelentése az EUMSZ 287. cikke (4) bekezdésének második albekezdése alapján.

EURÓPAI
SZÁMVEVŐSZÉK

Az Európai Unió
Kiadóhivatala

EURÓPAI SZÁMVEVŐSZÉK
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Telefon: +352 4398-1

Megkeresés: eca.europa.eu/hu/Pages/ContactForm.aspx

Weboldal: eca.europa.eu

Twitter: @EUAuditors